

5. A versenyképességet befolyásoló szűkebb és tágabb társadalmi környezet állapotának szubjektív megítélése a magyar fiatalok körében

5.1. Bevezető gondolatok

A versenyképesség elmélete – ahogyan azt már az 1.1. pontban bemutatottuk – lényeges változáson megy keresztül napjainkban. A nemzetek versenyképességét számos intézet méri, külön foglalkozva a „kemény” és „puha” mutatókkal. Utóbbiak, a véleményfelmérésre, percepcióra épülő területek rendkívül fontosak egy ország fejlődése szempontjából. Értelmezésünkben ezek a tényezők egyszerre jelentik a versenyképesség forrását és eredményét, hiszen egymást fokozó, öngerjesztő folyamatról van szó. A társadalmi tőke megteremti a versenyképesség alapját, ugyanakkor a versenyképesség eredményeként kialakuló jóllét (well-being) erősíti a társadalmi tőkét, így a versenyképesség alapjai egyre csak szilárdulnak.

E pontban a társadalmi tőkével kapcsolatos igen fontos területekkel foglalkozunk, a szűkebb emberi környezetbe vetett bizalmat, az értékrendeket, valamint a társadalmi környezet állapotának megítélését vizsgáljuk a magyar diákok és hallgatók körében végzett kérdőíves felmérés adatai alapján. A bizalom a társadalmi tőke fontos eleme, amit szűkebb (bonding típusú) és szélesebb (bridging és linking típusú) kapcsolati hálózatok²¹ szintjén vizsgálunk. A bizalom a társadalmi szereplők közötti együttműködés alapját képezi, fontos feltétele a társadalom fejlődésének, meghatározó szerepet tölt be a szubjektív jóllét növelésében. Az intézményrendszerbe vetett bizalom megteremtésében az állam rendkívül fontos szerepet tölt be, hiszen olyan rendszereket működtet, amelyek az érzékelt bizalom és biztonság szempontjából meghatározók.

5.2. Társadalmi bizalom a fiatalok körében

Kutatócsoportunk nemzetközi összehasonlításban vizsgálja a nemzeti versenyképesség és a kormányzati képességek versenyképességre gyakorolt hatásai összefüggésrendszerét, különös tekintettel a versenyképességre ható puha tényezőkre, mint például a társadalmi tőkére, az innovációs ökoszisztémákra és a humán vagyoni. E kutatás első szakaszában a versenyképesség-kutató intézetek gyakorlatához hasonlóan kérdőíves felmérésre került sor, de a vállalati vezetők helyett ezúttal a társadalom tagjainak véleményére alapoztuk elemzéseinket a versenyképességhez szorosan kapcsolódó területeken. A felmérés során kiemelt figyelmet fordítottunk a 15–35 éves, közép- és felsőoktatásban részt vevő fiatalok véleményére, akik a jövőnk alakítói lesznek.

²¹ A társadalmi tőke hálózatokkal kapcsolatos elemeivel jelen könyvben részletesen foglalkozik a 3.2. pont.

Az ENSZ általában a 15–24 éves korosztályt tekinti fiatalnak, ugyanakkor jelen kutatásban egy kibővített korosztályt vizsgálunk. A bővítést indokolja, hogy az elmúlt húsz évben jelentősen eltolódott a gyermekvállalás időpontja, az iskolában töltött évek száma, valamint a szülőkkel közös háztartásban töltött évek száma. Ezért fiatal felnőttnek tekintjük a 15–35 éves korosztály tagjait. Ez egyrészt megfelel az Afrikai Ifjúsági Chartában meghatározott fiatal korosztálynak (African Union 2006), másrészt egy Egyesült Királyságban végzett felmérés is megerősítette, hogy az emberek által érzékelt fiatalság a 35. életév betöltéséig tart (SWIFT et al. 2016).

A versenyképesség nem egy rövid távú folyamat eredménye, hanem olyan közép- és hosszú távú állapot, amelynek elérésében a vizsgált korosztálynak komoly szerepe van. Jelen tanulmányban a magyar fiatalok által érzékelt helyzetképet kívánjuk bemutatni a szűkebb és tágabb társadalmi környezetükbe és annak szereplőibe vetett bizalmukra vonatkozólag.

A társadalom tagjainak a társadalmi rendszer egészébe, illetve annak egyes intézményeibe, valamint az egyes emberek egymásba vetett bizalma fontos elemei a társadalmi tőkének. Csath és kutatótársai (2018) rámutatnak arra, hogy az egymástól való tanulás, a korrekt együttműködés magas bizalmi szintet igényel, tehát a társadalmi bizalom maga is meghatározó versenyképességi tényező. Putnam (1993) szerint a társadalmi tőke kulturális jelenség, s tartalmát tekintve a polgári gondolkodás elterjedtségét, az összehangolt, a nemzet érdekét szolgáló együttes cselekvésre való készséget, valamint a közintézményekbe vetett bizalom erejét jelenti. Több szakirodalom (LANGE et al. 2018; PUTNAM 2002; SCHMITT–BECK 2008; WHITELEY 2000) a társadalmi bizalmat a társadalmi tőke egyik kulcsindikátorának tekinti. Maga a társadalmi tőke a közös értékek és normák elfogadásán alapul, bázisát képezi a közösségeken belüli és a közösségek közötti együttműködésnek (OECD 2001).

A társadalmi bizalom magasabb szintje összefüggésbe hozható a társadalom szempontjából olyan fontos pozitív végeredményekkel (angolul: outcomes), mint a jó kormányzás (BJØRNSKOV 2010; WHITELEY 2000; BRAITHWAITE–LEVI 1998; MYEONG–SEO 2016), az anyagi jólét (wealth, welfare) (GUR 2015, BJØRNSKOV–SVENDSEN 2013, ALGAN–CAHUC 2010), a szubjektív jóllét (well-being) és a boldogság (HELLIWELL et al. 2016, ALGAN–CAHUC 2013, BJØRNSKOV 2008).

Beilmann és Lilleoja (2015 és 2017) a társadalmi bizalom és az értékrendek közötti összefüggéseket vizsgálva az Európai Társadalmi Felmérés (European Social Survey, ESS) 29 európai országra kiterjedő 6. adatfelvételi hullámának (2012-es) adatai alapján azt állapították meg, hogy azok a személyek tanúsítanak magasabb bizalmat más (akár idegen) emberek iránt, akik a társadalmi környezetükre jellemző általános értékrendhez hasonló értékrendekkel rendelkeznek.

Helliwell és kutatótársai (2016) a Gallup World Poll nemzetközi közvélemény-kutatás 2009-es adatfelvétele, az Európai Társadalmi Felmérés hat adatfelvételi hullámának (2002–2012), valamint a World Values Survey nemzetközi felmérés hat hullámának (1981–2014) adatain végzett vizsgálataik eredményeként megállapították, hogy a magas bizalmi környezetben élő emberek bátrabban néznek szembe a negatív külső és belső környezeti hatásokkal (hátrányos megkülönböztetés, rossz egészségi állapot, munkanélküliség).

Chuvashov (2014) egy orosz egyetemisták körében elvégzett felmérés adatai alapján erős negatív összefüggést állapított meg az intézményekbe vetett bizalom és a kivándorlási hajlam között: az alacsonyabb szintű intézményi bizalom növeli a kivándorlási hajlamot.

5.3. Bizalom és jövőkép Magyarországon

A társadalmi tőke elemeként a bizalom lényeges értéket képvisel a nemzeti vagyonon belül. Hamilton és kutatótársai (2016) számításai alapján 2010-ben a bizalom értéke Magyarországon 9,4%-ot tett ki a nemzeti vagyon összértékéből, az OECD-országok közül 2010-ben csak Törökországban volt ennél alacsonyabb (5,4%) érték, így összességében jelentősen lemaradt e két ország az OECD-országok 28,4%-os átlagától.

A magyar szakirodalom áttekintésekor nem találni olyan vizsgálatot, amely a versenyképességhez szorosan kapcsolódó területeken a fiatalok véleményére, tapasztalataira alapozott volna. Ugyanakkor természetesen számos olyan kutatás látott napvilágot, amely az ifjúságkutatással (BAUER–SZABÓ 2011), a fiatalok jövőképével (életkörülmények, család-alapítás, oktatás, munka világa, várakozások és félelmek, társadalmi közérzet, kivándorlás stb.) foglalkozik általános szinten, vagy valamilyen speciális csoportra (például hátrányos helyzetűek) vonatkoztatva. Az ifjúságkutatás nemzetközi tendenciáiról Jancsák (2011) ad átfogó képet. A tanulmányban bemutatunk néhány hazai kutatást, majd ezt követően a kérdőíves felmérésünk eredményeinek kiértékelésére kerül sor.

Kiemelendő a sorból a Magyarország 2025 című akadémiai kutatás alapján készült kétkötetes tanulmánykötet (NOVÁKY 2010). A kutatást a Jövőkutatási Bizottság akkori elnöke Nováky Erzsébet vezette. A kötetben harminc tanulmány kapott helyet. A kutatók igyekeztek a szakértői vélemények mellett azt is bemutatni, hogy a nem szakértők (jellemzően fiatalok) hogyan viszonyulnak a világhoz. Az elemzések – többek között – a hazai középiskolások és felsőoktatásban részt vevők 2025-ről alkotott véleményét mutatják be kérdőíves felmérés útján. A felmérésre 2007 tavaszán került sor, a mintát a végzős középiskolások körében 980 fő, valamint az egyetemisták és főiskolások körében 501 fő alkotta. A középiskolások és felsőoktatásban részt vevők kérdőíve megegyezett, mindkét esetben hat részből állt. Ezek közül kiemelendő, hogy az első részben 42 jövőre vonatkozó állítást fogalmaztak meg gazdaság, egészségügy, technika és közélet témaköreiben. Ezeket ötfokozatú Likert-skála segítségével értékelhették a válaszadók (külön azt, hogy véleményük szerint mekkora a valószínűsége, hogy bekövetkezik az esemény, és külön azt, hogy mennyire szeretnék, hogy bekövetkezzen). A kérdések igen sok területre kiterjedtek (gyermekek száma, nyelvtanulás, külföldi munkavállalás, eutanázia, könnyűdrogok liberalizációja, éghajlatváltozás, bürokrácia stb.), így inkább egy általános képet festenek a középiskolások és felsőoktatásban részt vevők jövővel kapcsolatos álláspontjáról, mintsem fókuszáltan vizsgáltak volna egy-egy témakört (DÖRNYEI–NAGY 2010a; 2010b).

Az ifjúság helyzetének bemutatása kapcsán az Új Nemzedék Központ által végzett kutatást érdemes még megemlíteni, amely a Magyar Ifjúság Kutatás 2016 címet viseli. A kutatás során 8000 fő, 15–29 éves kor közötti fiatal véleményét kérdezték meg reprezentatív módon. A kutatást azonos módszertannal és mintanagysággal 2000 óta, négyévente folyamatosan megismétlik, így a 2016-os kutatás az ötödik a sorban, egyben az első, ahol kiterjesztették a mintát a Kárpát-medencei fiatalokra, a magyarországi mintán túl további négyezer fő bevonásával (ÚNKP 2017). A kutatás egyik eredményeként kirajzolódott, hogy nem indítana saját vállalkozást a válaszadók 60%-a, míg minden ötödik válaszadó igen.

A kutatás vizsgálta a fiatalok gazdasági-politikai-társadalmi változásokkal kapcsolatos hozzáállását is. A gazdasági helyzet vonatkozásában a válaszadók 27%-a javulásról, 29%-a romlásról számolt be az elmúlt tíz év vonatkozásában. A kutatás eredménye alapján

„a fővárosiak, a felsőfokú végzettséggel rendelkezők és az »idősebb«, azaz 25–29 évesek érzik az átlag fiatalhoz képest inkább úgy, hogy javult volna a magyarországi gazdaság helyzete, míg a kistelepüléseken élők, az alacsonyabb iskolázottsággal rendelkezők és a legfiatalabb korcsoportba tartozók véleménye sokkal kritikusabb” (ÜNKP 2017).

A felmérés eredményei alapján a vizsgált korosztály jelenlegi életük egyes területeit inkább pozitívan ítélik meg. Azt a kérdést, hogy mennyire elégedettek mindent egybe vetve azzal, ahogyan most élnek (vagyis az életkörülménnyel), az ötös skálán átlagosan 3,7-re értékelték a válaszadók 2016-ban. A kérdésre 2012-ben összességében 3,5-ös, 2008-ban 3,3-as érték született. Ötös skálán a baráti kapcsolatokkal való elégedettséget összességében 4,4-re, a tanulási lehetőségeket 3,8-ra, az anyagi helyzettel kapcsolatos elégedettséget 3,4-re értékelték.

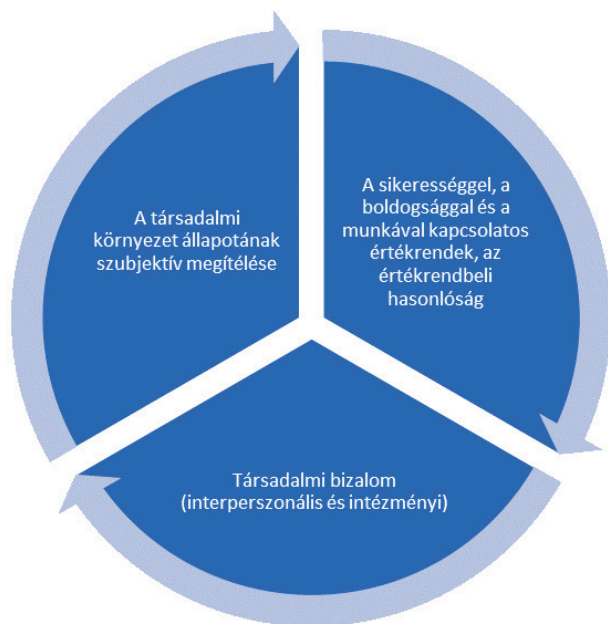
A kutatásban vizsgálták az intézményi és személyközi bizalmat is. A válaszadók 25%-a teljes mértékben megbízik a szomszédjaiban, 56% inkább megbízik. A munkatársaiban a válaszadók 19%-a teljes mértékben megbízik, 53%-uk inkább megbízik. A nem válaszolók aránya valamennyi kérdés esetében a legnagyobb, 13%-os volt. A rendőrségben 19%-uk bízik meg, 42%-uk inkább igen, 17%-uk inkább nem, 9%-uk egyáltalán nem. A bíróságokba vetett bizalom hasonlóan alakult, de néhány százalékkal elmaradt a rendőrség esetében tapasztaltakhoz képest. Az oktatási és egészségügyi rendszerbe, valamint a médiába vetett bizalmat nem vizsgálták.

5.4. Az empirikus kutatás céljai és keretrendszere

A társadalmi és a gazdasági környezet kölcsönösen befolyásolják, alakítják egymást: a társadalom tagjai közötti kapcsolatok milyensége és erőssége, az egyéni értékrendek, az emberek egymásba és az intézményekbe vetett bizalma jelentős mértékben befolyásolják a gazdasági döntéseket, s azokon keresztül az üzleti környezetet. Az egyének szintjén dől el, milyen lesz az üzleti klíma az országban. A stabil, kiszámítható gazdasági környezet pedig hozzájárul a társadalom tagjai közötti kölcsönös bizalom megerősítéséhez. Az egyének különböző társadalmi hálózatok tagjaiként cselekednek; a hálózati (kapcsolati) tőke fontos eleme a társadalmi tőkének.

A magyar fiatalok körében elvégzett kérdőíves kutatás céljai közé a következők tartoztak: az általános és a munkával kapcsolatos értékrendek feltárása, a munkahellyel kapcsolatos preferenciák feltérképezése, a társadalmi környezetnek a válaszadók szubjektív megítélésén alapuló elemzése, valamint az emberek közötti és az intézményekbe vetett bizalom néhány elemének vizsgálata. Elemzéseink – az átfogó helyzetkép alkotásán túl – a magyar fiatalok szociodemográfiai adatai, munkahellyel kapcsolatos preferenciái alapján képzett csoportok közötti esetleges eltérések vizsgálatára is kiterjedtek, az értékrendeket, a társadalmi környezet megítélését, valamint a bizalmat tekintve. Az empirikus kutatás főbb részterületeit a 49. ábrán foglaljuk össze. Az értékrendbeli hasonlóságot a sikeres élethez és a boldogsághoz tartozó szempontrendszerek, valamint a munkával való elégedettséget meghatározó tényezők mentén vizsgáljuk. Az általános bizalmi szintet a válaszadók szűk emberi környezetébe tartozó személyek (osztálytársak, csoporttársak, szomszédok), valamint az egyes intézmények (oktatási rendszer, rendőrség, egészségügyi

rendszer, igazságszolgáltatás, online média) iránt tanúsított bizalom alapján becsüljük meg. A tágabb társadalmi környezet állapotának szubjektív megítélését a magyar társadalom több szempont szerinti jellemzésére használható, 10 fogalom párból (1. melléklet, 4. kérdés) álló, saját kidolgozású modell alapján mérjük.

49. ábra

Az empirikus kutatás három főbb részterülete

Forrás: saját szerkesztés

Vizsgálataink egyik fontos célja a munkahelyválasztással kapcsolatos preferenciák feltárása és az azok mögött álló tényezők elemzése. Az előnyben részesített munkahelyre vonatkozó kérdésre (1. melléklet, 2. kérdés) adott válaszok alapján öt csoportba soroltuk a válaszadókat: 1. a multinacionális cégnél, illetve 2. a magyar kis- vagy nagyvállalatnál dolgozni kívánó fiatalok, 3. a saját vállalkozás indításán gondolkodók, 4. a közsférát preferálók, valamint 5. a külföldi munkavállalást előnyben részesítők.

A kutatási célkitűzésekhez rendelt hipotéziseket a 18. táblázatban ismertetjük.

Külön hangsúllyal szerepel kutatásunkban a külföldi munkavállalást előnyben részesítő fiatalok társadalmi környezetükről alkotott véleményének vizsgálata, hiszen a fiatal képzett munkaerő kivándorlása komoly veszteséget jelent az ország és a társadalom számára, jelentős mértékben csökkenti a versenyképességet.

18. táblázat

A kutatás célkitűzései, hipotézisek

Kutatási célkitűzés	Kutatási hipotézis
C1. A szociodemográfiai jellemzők értékrendekre, társadalmi környezet állapotának megítélésére, valamint általános bizalmi szintre gyakorolt hatásának vizsgálata.	H1. A szociodemográfiai jellemzők (nem, életkor-csoport, tanulmányok szintje) mentén jelentős eltérések állapíthatók meg a sikeres élethez és a boldogsághoz kapcsolódó szempontok fontosságának megítélésében a magyar fiatalok körében. H2. A különböző szociodemográfiai jellemzőkkel rendelkező fiatalok eltérően értékelik a tágabb társadalmi környezetüket. H3. A társadalmi bizalom szintje eltérő a különböző szociodemográfiai jellemzőkkel rendelkező fiatalok esetében. H4. A szociodemográfiai jellemzők alapján képzett csoportokon belül az egyéni értékek átlagos értékvektorhoz mért hasonlósága eltérő mértékű.
C2. Az értékrendek, a társadalmi környezet állapotának megítélése, valamint a társadalmi bizalom munkahelyválasztással kapcsolatos preferenciákra gyakorolt hatásának vizsgálata.	H5. A sikeres élethez és a boldogsághoz kapcsolódó értékrendjellemtörzők jelentős eltérést mutatnak az előnyben részesített munkahelytípusonként. H6. A munkahelyválasztással kapcsolatos preferenciák szerint megkülönböztetett csoportokban eltérő a magyar társadalom állapotának megítélése. H7. Jelentős eltérés állapítható meg a különböző munkahelyeket preferáló fiatalok között az általuk tanúsított társadalmi bizalom átlagos szintjében. H8. A preferált munkahely szerint képzett csoportokon belül az egyéni értékek átlagos értékvektorhoz mért hasonlósága eltérő mértékű.
C3. A társadalmi bizalom és a tágabb társadalmi környezet érzékelt állapota közötti kapcsolat vizsgálata.	H9. A tágabb társadalmi környezet megítélése jelentős összefüggést mutat a társadalmi bizalommal.
C4. A társadalmi bizalom, a tágabb társadalmi környezet megítélése és az értékrendbeli hasonlóság közötti kapcsolat vizsgálata az egyének szintjén.	H10. A környezetük értékrendjével jobban azonosuló fiatalok magasabb szintű társadalmi bizalmat tanúsítanak, valamint pozitívabban ítélik meg a tágabb társadalmi környezetüket is.

Forrás: saját szerkesztés

5.5. Anyag és módszer

Ebben a pontban először a magyar diákok és hallgatók körében elvégzett felméréshez használt kérdőív felépítését, a kutatás célsokaságát, valamint a minta főbb jellemzőit (a válaszadók szociodemográfiai jellemzőit, a munkahelyválasztással kapcsolatos preferenciáit) mutatjuk be. Ezt követően a társadalmi bizalom és a társadalmi környezet érzékelt állapotának összevont mérésére általunk kiszámolt mutatók módszertani leírása következik. Ezt a pontot az empirikus kutatásokban alkalmazott módszerek ismertetése zárja.

5.5.1. A kutatás célsokasága, a kérdőív felépítése, a minta főbb jellemzői

A kutatás célsokaságát a közép- és felsőfokú tanulmányokat folytató magyar fiatalok képezték. Az adatgyűjtés módszereként önkitöltéses²² online kérdőívet alkalmaztunk. Az online kérdőívet a LimeSurvey kérdőívszerkesztő felületen hoztuk létre, a kérdőívek 2018. február 4-étől március 6-áig álltak nyitva a kitöltésre.

Az üres és félbehagyott kérdőívek törlése után 196 db értékelhető kérdőív maradt. A hiányos válaszadások miatt az értékelhető válaszok száma részvizsgálatonként eltérő lehet, ezért mindig feltüntetjük a konkrét vizsgálathoz tartozó mintaelemszámot.

A válaszadókat három életkorcsoportba soroltuk: 17–21 évesek ($n = 101$), 22–25 évesek ($n = 55$) és 26–35 évesek ($n = 37$). A nők 67,9%-ot képviseltek a mintában.

A felmérés felépítését az 50. ábra mutatja be.

Az értékrendek vizsgálatát nem a kutatásunkhoz kapcsolódó szakterületeken általánosan elfogadott Schwartz-féle értékteszt (SCHWARTZ 1992, 2003) kérdéseire alapoztuk, hanem olyan leegyszerűsített szempontrendszert alkalmaztunk (1. melléklet, 3., 5., 6. kérdés), amely a Schwartz-féle értékmodell biztonság, hatalom, önállóság, konformitás, teljesítmény és hedonizmus értékdimenzióihoz kapcsolódó értékeket tartalmazza.

A válaszadók szociodemográfiai jellemzők egyes csoportjai szerinti megoszlását a 19. táblázat mutatja be.

50. ábra

A felmérés felépítése

Forrás: saját szerkesztés

²² Önkitöltéses kérdőívről beszélünk, amikor a válaszadót a kérdőív önálló kitöltésére kérjük fel.

19. táblázat

A felmérésben részt vett fiatalok szociodemográfiai adatai (n = 196)

Szociodemográfiai jellemző	Válaszadók száma, fő	Válaszadók %-a
Nem		
férfi	63	32,1
nő	133	67,9
Korcsoport		
17–21 évesek	104	53,1
22–25 évesek	55	28,1
26–35 évesek	37	18,9
Tanulmányok szintje		
középfokú	77	39,3
felsőfokú	119	60,7

Forrás: saját számítás és szerkesztés

20. táblázat

A fiatalok munkavállalási preferenciái

	Válaszadók száma fő	Válaszadók %-a
Multinacionális cég	54	27,6
Magyar kis-, illetve nagyvállalat	26	13,3
Saját vállalkozás	61	31,1
Közszféra	19	9,7
Külföld	28	14,3
Egyéb	8	4,1
Összesen	196	100,0

Forrás: saját számítás és szerkesztés

A kutatás első szakaszában azt vizsgáltuk, hogy a fiatalok hogyan látják saját jövőjüket, hol dolgoznának legszívesebben. Az utóbbi kérdésre adott válaszok (20. táblázat) erős vállalkozási hajlandóságot mutatnak, hiszen a válaszadók közel harmada (31,1%) nyilatkozott úgy, hogy legszívesebben vállalkozást indítana. A magyar egyetemisták körében egy nemzetközi kutatás részeként Dunay és kutatótársai (2017) által végzett felmérés (n = 369) adatai alapján a válaszadók 53,4%-a nyilatkozott úgy, hogy indítana saját vállalkozást. Azonban a vállalkozásindítási szándékra vonatkozó kérdésre a magyar fiatalok csak 38,0%-a adott pozitív választ, a kutatás eredményei alapján jelentős pozitív összefüggést állapítottak meg a családi háttér és a vállalkozásindítási szándék között: a vállalkozói háttérrel rendelkező családokban felnőtt egyetemisták jelentősen nagyobb arányban gondolkodtak a saját vállalkozás indításán. Szintén pozitív összefüggést mutattak ki a kutatók

a vállalkozói képességek önmegítélése és a vállalkozásindítási szándék között a magyar egyetemisták körében.

A második legnépszerűbb (27,6%) lehetőség a multinacionális cégeknél történő munkavállalás, külföldön pedig a fiatalok 14,3%-a vállalna munkát. Az állami intézményeknél és önkormányzatoknál történő munkavállalást a magyar nagyvállalatokhoz hasonlóan a válaszadók 9,7%-a jelölte meg mint legkívánatosabb lehetőséget.

5.5.2. *A mutatók módszertana*

Az általunk használt „társadalmi bizalom” kategória a fiatalok közvetlen emberi környezetébe tartozó személyekbe (osztálytársakba, csoporttársakba, szomszédokba) és az intézményekbe (oktatási rendszerbe, rendőrségbe, egészségügyi rendszerbe, igazságszolgáltatásba, online médiába) vetett bizalmat összevontan jellemzi. A társadalmi bizalom ebben a meghatározásban eltérést mutat az angol nyelvű szakirodalomban használt social trust kategóriától, az utóbbi leginkább csak a közvetlen emberi környezetbe tartozó emberekbe vetett, úgynevezett interperszonális bizalmat foglalja magában. Sokszor külön kategóriaként szerepel a nemzetközi szakirodalomban az általánosított bizalom (angolul: generalized trust), amely a más emberekbe – beleértve az idegeneket is – vetett bizalmat jelenti. Számos kutatás (HARDIN 2001; PAXTON 2007; WHITELEY 2000) az általánosított bizalmat a társadalmi bizalom szinonimájaként használja. Az intézményi bizalom (angolul: institutional trust) általában külön területét képezi a bizalomkutatásoknak. Az állításokra adott értékelések egyszerű számtani átlagolásával a hálózati (kapcsolati) tőke erősségének összevont mérésére alkalmas indikátort, a közösségi összetartozás mutatóját állítottuk elő.

Az általunk előállított társadalmi bizalom mutatója két interperszonális (az osztálytársakba vagy csoporttársakba, valamint a szomszédokba vetett bizalom) és öt intézményi (az oktatási rendszerbe, a rendőrségbe, az egészségügyi rendszerbe, az igazságszolgáltatásba és az online médiába vetett bizalomból) elemből áll. Az egyes személyekbe, illetve intézményekbe vetett bizalmat az ötfokú Likert-skálán (1 = nem bízok benne, 5 = teljes mértékben bízok benne) mértük. Az értékelések egyszerű átlagolásával meghatároztuk a társadalmi bizalom mutatójának értékeit egyéni szinten. Tekintettel arra, hogy az összes elem ötfokú Likert-skálához tartozott, nem tartottuk célszerűnek standardizálni az értékeket. A mutatót alkotó elemek belső konzisztenciájának (a mutató megbízhatóságának, reliabilitásának) ellenőrzésére a Cronbach-alfát használtuk, amelynek 0,783-as értéke alapján a társadalmi bizalom összevont mérésére alkalmazott szempontrendszer megfelelően erős belső konzisztenciát mutat.

A társadalmi bizalom mutatójának elméleti értéktartománya 1 (teljes bizalomhiány) és 5 (teljes bizalom) között van. A mutató teljes mintára vonatkozó átlagos értéke 2,81, a 0,71 (25,3%) szórás mellett. Ez alapján a társadalmi bizalom átlagos szintje nem mondható magasnak a magyar fiatalok körében.

A tágabb társadalmi környezet érzékelt állapotának mérésére a következő tíz egymással ellentétes jellemzőpárt használtuk:

- bezárkózás – nyitottság,
- széthúzás – összetartás,
- sodródás – tudatos cselekvés,
- felelőtlenség – felelősség,

- lemaradás – fejlődés,
- elszigetelődés – együttműködés,
- kockázatkerülés – vállalkozószellem,
- bizalmatlanság – erős bizalom,
- gyűlölet – szeretet,
- egyenlőtlen esélyek – esélyegyenlőség.

A válaszadók ötfokú Likert-skálán értékelték a környezet állapotát: az egyes érték a negatív (bal oldali), az ötös pedig a pozitív (jobb oldali) jellemzővel való teljes mértékű egyetértésnek felelt meg. Az értékelések számtani átlagolásával létrehoztuk a társadalmi környezet érzékelt állapotának mutatóját. A Cronbach-alfát használtuk, amelynek 0,885-ös értéke alapján a társadalmi környezet állapotának összevont mérésére alkalmazott szempontrendszer megfelelően erős belső konzisztenciát mutat. A társadalmi környezet érzékelt állapotának mutatója elméleti értéktartománya 1 (legkevésbé jellemző) és 5 (leginkább jellemző) között van. A mutató teljes mintára vonatkozó átlagos értéke 2,63, szórása 0,69 (26,2%). Ez alapján a társadalmi környezet állapotának megítélése nem mondható túlságosan kedvezőnek a magyar fiatalok körében.

A nemzetközi összehasonlításokhoz az Európai Társadalmi Felmérés (European Social Survey, ESS) hetedik hullámából, a 2014-es adatfelvételéből származó adatokat használtuk fel 21 országra vonatkozólag. A társadalmi bizalom mérésére alkalmas adatok 10 221 válaszadóra (a 17–35 éves korcsoportban) álltak rendelkezésre. A mintaelemszám országonként változó volt: 247 válaszadótól (Portugália) 877 megkérdezettig (Izrael) terjedt.

A társadalmi bizalom összevont méréséhez más kutatókhoz (BEILMANN–LILLEOJA 2015; HOOGHE–VANHOUTE 2011; KELLY et al. 2009; VON DEM KNESEBECK et al. 2005) hasonlóan a 11 fokú skálán mért következő három indikátort használtuk:

1. bizalom: „Ön szerint általában a legtöbb ember megbízható, vagy soha nem lehetünk elég óvatosak másokkal?”²³ (0 = soha nem lehetünk elég óvatosak másokkal, 10 = a legtöbb ember megbízható);
2. tisztességeség: „Gondolja, hogy a legtöbb ember megpróbálna kihasználni Önt, ha alkalma nyílna rá, vagy igyekeznének tisztességesek lenni?”²⁴ (0 = a legtöbb ember megpróbálna kihasználni engem, ha alkalma nyílna rá, 10 = a legtöbb ember igyekszik tisztességes lenni);
3. segítőkészség: „Ön szerint az emberek inkább csak magukkal törődnek, vagy általában segítőkészek?”²⁵ (0 = az emberek inkább csak magukkal törődnek, 10 = az emberek általában segítőkészek).

A 11 fokú skálán adott válaszok a saját felmérés adataival való összehasonlíthatóság érdekében egy 1-től 5-ig terjedő skálára lettek vetítve, ezt követően az értékek számtani átlagolásával meghatároztuk a társadalmi bizalom szintjeit a válaszadók esetén. A létrehozott

²³ Az eredeti angol nyelvű kérdés a következő volt: Would you say that most people can be trusted or that you can't be too careful in dealing with people?

²⁴ Az eredeti angol nyelvű kérdés a következő volt: Do you think that most people would try to take advantage of you if they got the chance or would they try to be fair?

²⁵ Az eredeti angol nyelvű kérdés a következő volt: Would you say that most of the time people try to be helpful or that they are mostly looking out for themselves?

mutató elméleti értéktartománya 1 (teljes bizalomhiány) és 5 (teljes bizalom) között van. A vizsgálatba bevont 21 országra vonatkozóan a mutató átlagos értéke 2,58, a 0,84 (32,6%) szórás mellett, ami a társadalmi bizalom nem túl magas átlagos szintjére és meglehetősen nagy mértékű szóródásra utal a fiatalok körében.

5.5.3. Alkalmazott módszerek

A társadalmi bizalom és az érzékelt társadalmi környezet értékeire vonatkozó mutatók közötti összefüggés vizsgálatára a Spearman-féle rangkorrelációs együtthatót alkalmaztuk, mivel a Kolmogorov–Smirnov-próba eredménye ($p < 0,001$) alapján a vizsgált változók eloszlása eltér a normálistól.

Az értékrendbeli hasonlóságok (a sikeres élethez, a boldogsághoz, illetve a munkához kapcsolódóan), valamint a társadalmi környezet megítélésében és a bizalom szintjében való hasonlóság elemzésénél az egyéni értékelések és az azok átlagolásával kapott általános (átlagos) értékvektor közötti korrelációk mérésére a Kendall-féle tau-b korrelációs együtthatót alkalmaztuk. A Kendall-féle együtthatót azért részesítettük előnyben a Spearman-féle együtthatóval szemben, mert előbbi robusztusabb a nagyszámú kapcsolt mintapárok²⁶ esetében (CROUX–DEHON 2010; FIELD 2009). Az egyes területekhez tartozó értéktételek általános és csoportokon belüli hasonlóságának mérésére a Kendall-féle W egyetértési együtthatót alkalmaztuk.

A csoportok közötti esetleges eltérések kimutatására a vizsgált mutatók középértékeiben két csoport esetén a Mann–Whitney-próbát, kettőnél több csoport esetén pedig a Kruskal–Wallis-féle nemparaméteres próbát alkalmaztuk. A Kruskal–Wallis-próba szignifikáns eredménye esetén a jelentős eltérést mutató csoportok meghatározására pedig a Dunn–Bonferroni-féle post-hoc próba szolgált.

A csoportátlagok közötti eltérések szemléltetésére a sugárdiagramokat alkalmaztuk.

Az adatok statisztikai feldolgozását az IBM SPSS Statistics 25 statisztikai program-csomag segítségével végeztük.

5.6. Eredmények

5.6.1. A fiatalok véleménye a magyar emberekről

Megkérdeztük a fiatalok véleményét a magyar „átlagemberről”, a magyar vállalkozóról és a magyar vezetőkről. A felmérés során azokat a jellemzőket kerestük, amelyek egyfajta tükröt tartanak elénk. Az eredményeket három szófelhő segítségével mutatjuk be, amelyekben az egyes tulajdonságok gyakoriságától függ a szavak betűmérete, tehát minél nagyobb a betű, annál gyakrabban fordult elő az adott tulajdonság. A szófelhőkben csak azokat a tulajdonságokat szerepeltettük, amelyeket legalább két válaszadó megadott.

²⁶ A mintapár kapcsolt (angolul: tied), ha $x_i = x_j$ és $y_i \neq y_j$ (x miatt nem rendezhető), vagy $x_i \neq x_j$ és $y_i = y_j$ (y miatt nem rendezhető), $x_i = x_j$ és $y_i = y_j$ (x és y miatt nem rendezhető), ahol: x_i = az x -edik értéksor i -edik értéke.

párok is szerepelnek, ilyen például a figyelmes-figyelmetlen (2–2) és a lusta-szorgalmas (szintén 2–2).

52. ábra

A tipikus magyar vállalkozó jellemzői

Forrás: saját szerkesztés

53. ábra

A tipikus magyar vezető jellemzői

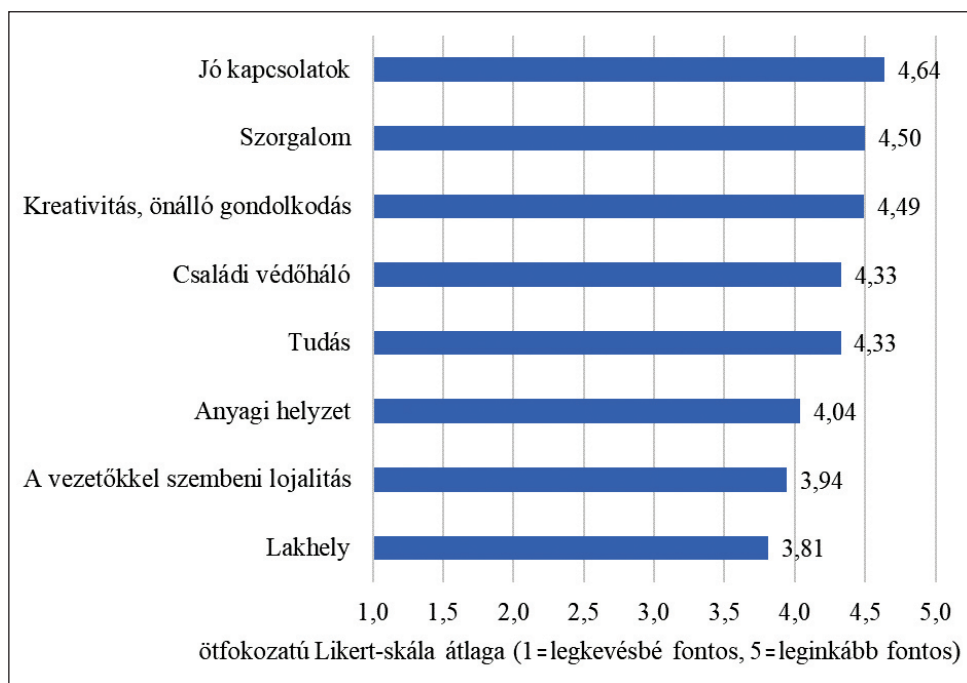
Forrás: saját szerkesztés

5.6.2. A sikeres élettel és a boldogsággal kapcsolatos értékrendek

A következő vizsgálati lépésben arra kerestük a választ, hogy melyek a sikeres élet szempontjából legfontosabbnak ítélt tényezők (54. ábra). Itt azt tapasztaltuk, hogy a kapcsolati tőke erőssége meghatározó az előrejutás, a siker szempontjából, e területen mutatkozott a legnagyobb egyetértés, hiszen a szórás e mutatónál a legalacsonyabb (0,55). A kapcsolatok mellett nagy jelentőséget tulajdonítottak a szorgalomnak, valamint a kreativitásnak, önálló gondolkodásnak. Előbbi kapcsán érdekes, hogy a tudást (4,33) kevésbé tartják fontosnak, mint a szorgalmat (4,50).

A családi védőháló szerepe a kutatásunk szempontjából rendkívül fontos, hiszen a család és barátok olyan védőhálót „feszítenek ki”, amely biztonságérzetet ad, így nő az egyén kockázatvállalási hajlandósága, ami javíthatja az innovációs és vállalkozási hajlandóságot. A vállalkozásindítás szándék erősségére már utaltunk a 20. táblázat kapcsán.

A válaszadók szerint az anyagi helyzetnek és a lakhelynek kisebb jelentősége van a siker szempontjából, ami az esélyegyenlőség szempontjából fontos. Hozzá kell tenni azt is, hogy bár a vizsgált tényezők között e kettő a kevésbé fontosak között szerepel, mégis az ötfokozatú (1–5) Likert-skálán viszonylag magas értéket vett fel e két mutató (3,81 és 4,04), ami azt jelzi, hogy ezek relatív fontossága alacsony, de összességében mégis meghatározó tényezőkről van szó.

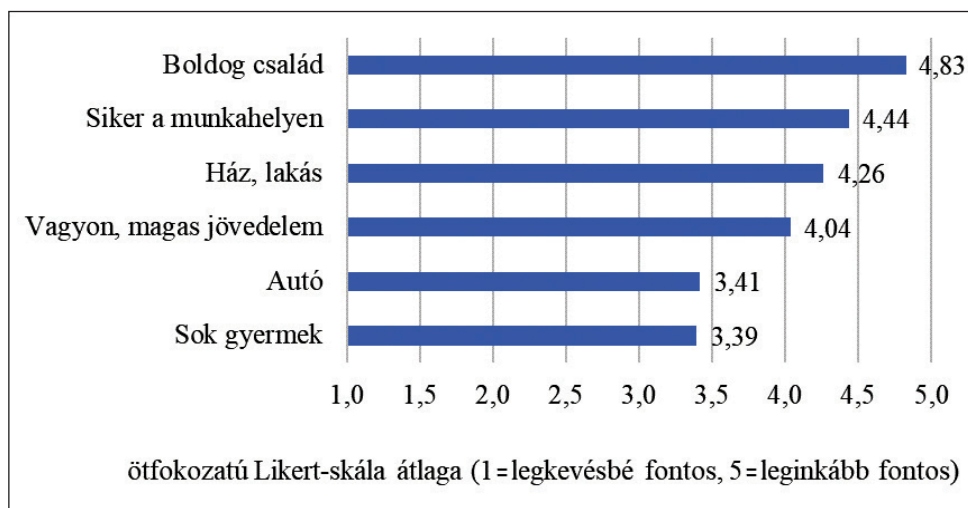
54. ábra

A sikeres élet szempontjából fontosnak ítélt tényezők

Forrás: saját számítás és szerkesztés

A Kendall-féle konkordancia-együttható értéke ($W = 0,142$, $p < 0,001$) alapján meglehetősen gyenge, de statisztikailag igazolható egyetértésről beszélhetünk a sikeres élettel kapcsolatos értékrendet képező tényezők fontossági sorrendjét tekintve.

Zárt kérdés segítségével vizsgáltuk a boldogság szempontjából fontos tényezőket (55. ábra). Ez kimutatta, hogy a család nemcsak a védőháló miatt fontos, hanem a boldogság egyik fontos tényezője. Messze kiemelkedik a többi válaszlehetőség közül, ugyanakkor a boldogság és a boldog családi háttér nem függ a gyermekek számától, ugyanis ez a legkevésbé fontos tényező a lehetséges válaszok közül. A munkahelyi siker bizonyult a második legfontosabb szempontnak. Az anyagi jellegű szempontok kevésbé fontosak, mint a korábban említett „puha” tényezők. A legkisebb boldogsághoz hozzáadott értéke az autónak van, míg a stabilitást adó ház és lakás a legfontosabb az anyagi jellegű szempontok közül. A felhalmozott vagyon és jövedelem az előbbi két tényező között helyezkedik el a fontossági sorrendben.

55. ábra

A boldogság szempontjából fontosnak ítélt tényezők

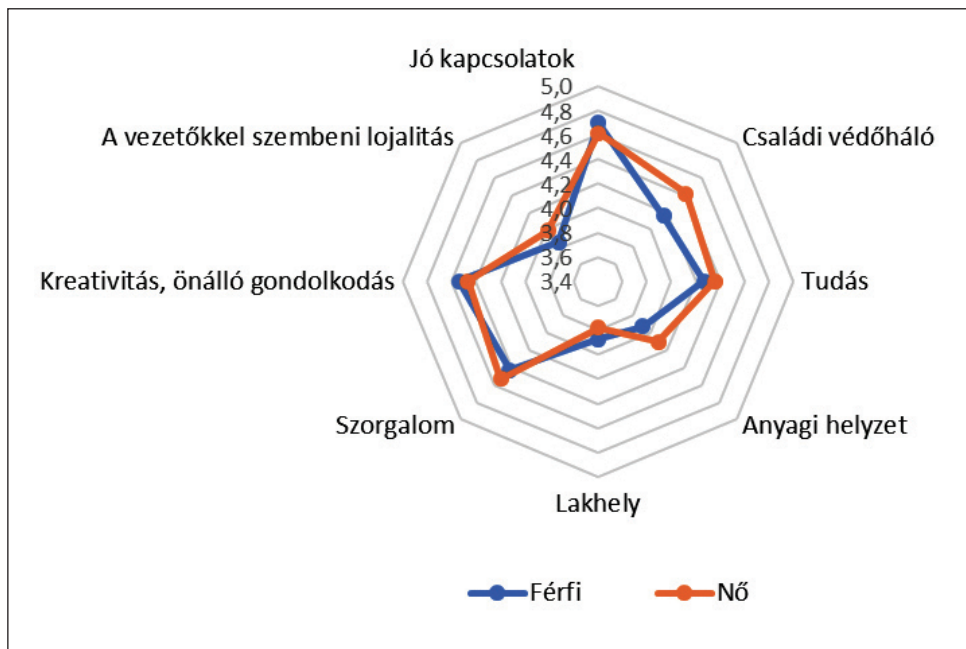
Forrás: saját számítás és szerkesztés

A boldogsággal kapcsolatos tényezők sorrendjét illetően a magyar fiatalok nagyobb mértékű egyetértést ($W = 0,360$, $p < 0,01$) mutattak a sikeresség tényezőinek rangsorolásánál tapasztaltnál képest.

5.6.3. Az értékrendek alakulása a szociodemográfiai jellemzők függvényében

A Mann–Whitney-próba nem mutatott ki jelentős eltérést (1. függelék) a nemek között a sikeresség tényezői fontosságának megítélésében. Ez azt jelenti, hogy a férfiak és nők hasonlóan vélekednek a sikeresség tényezőiről. Ki lehet azonban emelni, hogy két tényező

(családi védőháló, anyagi helyzet) esetében a nők kismértékben magasabb átlagos értéket adtak meg, mint a férfiak (56. ábra).

56. ábra

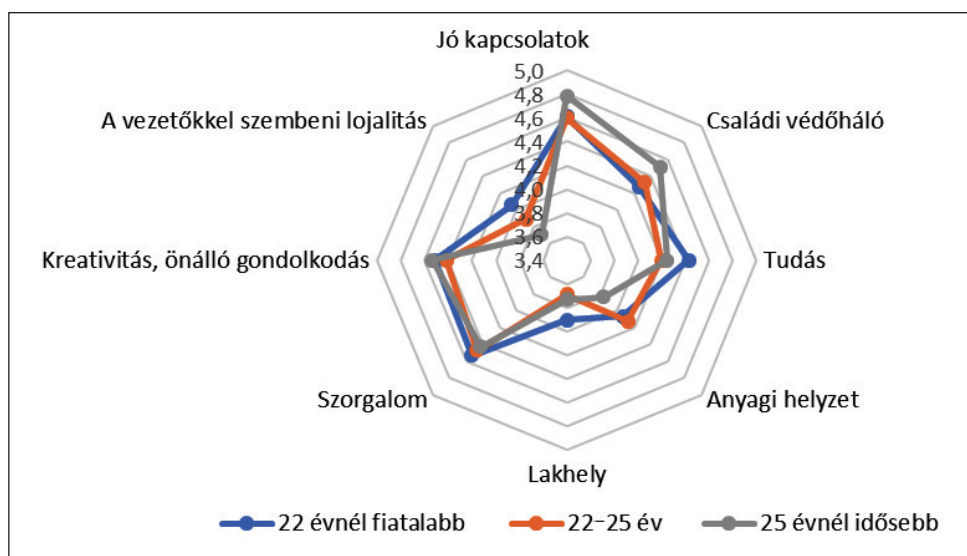
*A sikeresség tényezői fontosságának megítélése nemenként
(öt fokú Likert-skála átlaga, n = 193)*

Forrás: saját számítás és szerkesztés

A Kruskal–Wallis-próba eredményei (2. függelék) alapján nem állapíthatók meg jelentős különbségek a fiatalok korcsoportjai között a sikeresség tényezői fontosságának megítélésében. Az életkorcsoportok véleményének homogenitása arra enged következtetni, hogy a vizsgált tényezőkről alkotott vélemények az életkor előrehaladtával sem változnak, azok csak kismértékű eltéréseket mutatnak, például a fiatalabbakhoz képest a 25 év felettiek szerint a családi védőháló szerepe magasabb (57. ábra).

Az 58. ábra és a Mann–Whitney-próba eredményei (3. függelék) alapján kimutatható, hogy a középfokú tanulmányokat folytató fiatalok a felsőfokú képzésekben részt vevő társaikhoz képest fontosabbnak ítélik meg a tudást ($p = 0,049$) és a vezetőikkel szembeni lojalitást ($p = 0,049$). A rangszámok átlaga csak a felsőoktatásban tanulók körében csak egyetlen területen, a kreatív, önálló gondolkodásban (98,4) haladja meg a középfokú oktatásban tanulókét (97,4).

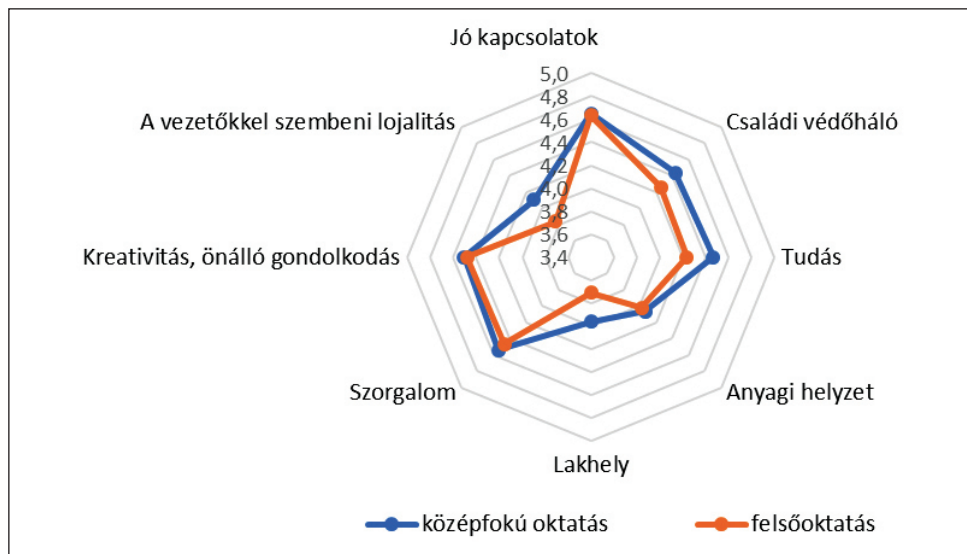
A Mann–Whitney-próba nem mutatott ki jelentős eltérést (4. függelék) a nemek között a boldogság tényezői fontosságának megítélésében. E két csoportban és vizsgált területen tapasztaltuk a legkisebb eltérést a részsokaságok között (59. ábra).

57. ábra

A sikeresség tényezői fontosságának megítélése korcsoportonként (öt fokú Likert-skála átlaga, $n = 193$)

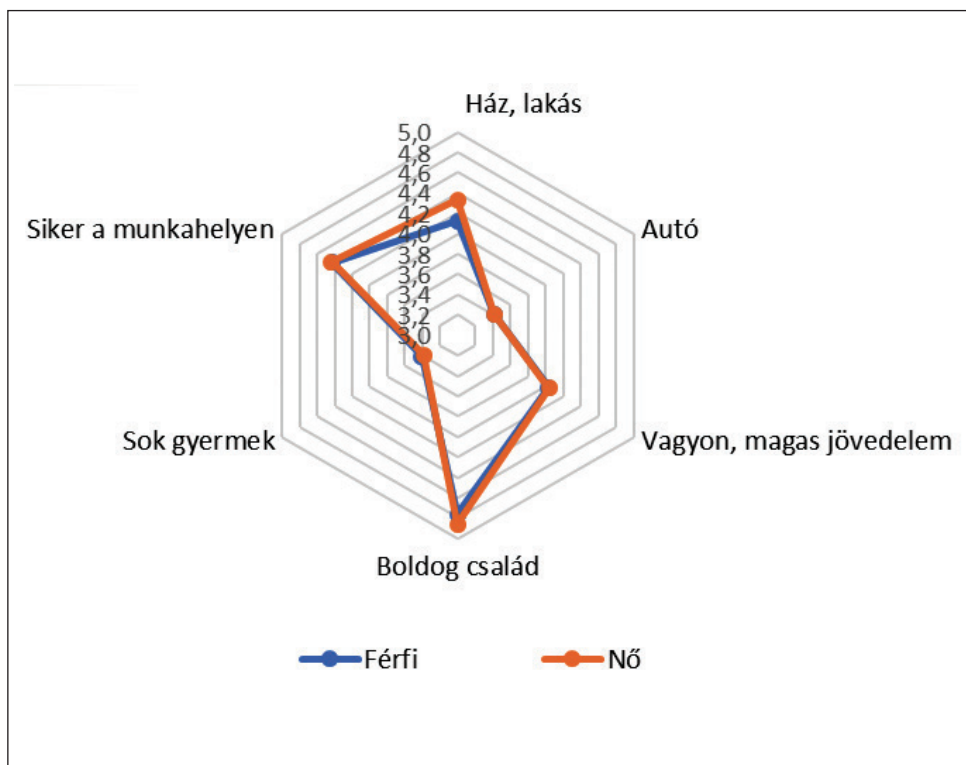
Forrás: saját számítás és szerkesztés

58. ábra

A sikeresség tényezői fontosságának megítélése a tanulmányok szintje szerinti csoportokban (öt fokú Likert-skála átlaga, $n = 193$)

Forrás: saját számítás és szerkesztés

59. ábra

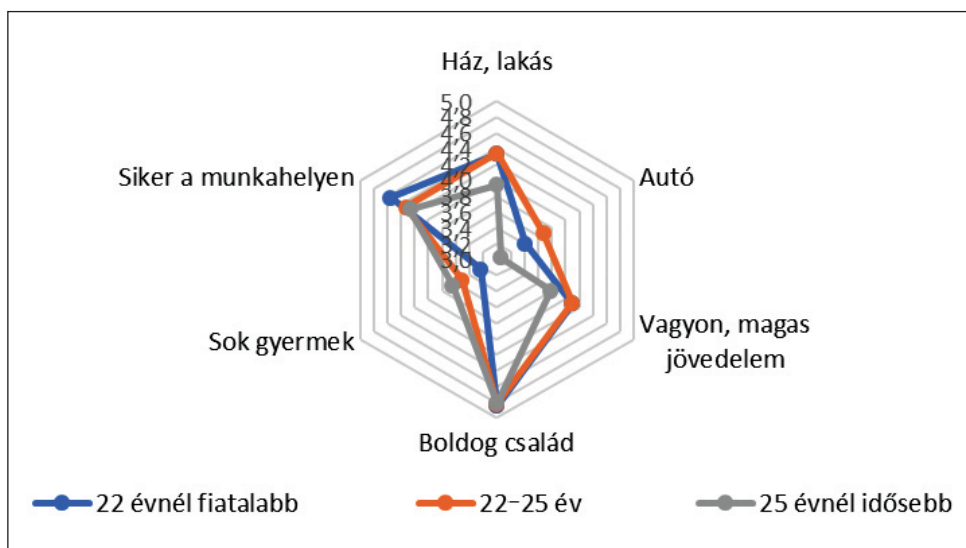
A boldogság tényezői fontosságának megítélése nemeként (öt fokú Likert-skála átlaga, $n = 193$)

Forrás: saját számítás és szerkesztés

A Kruskal–Wallis-próba eredményei (5. függelék) alapján sem állapíthatók meg jelentős különbségek a fiatalok korcsoportjai között a boldogság tényezői fontosságának megítélésében. A 60. ábra azonban arra enged következtetni, hogy a 25 évnél idősebb korosztály számára a gyermekek számának nagyobb jelentősége van az érzékelt boldogság szempontjából, mint a fiatalabbak körében. Az autó mint vagyontárgy jelentősége az idősebb korosztály körében alacsonyabb.

A 61. ábra és a Mann–Whitney-próba eredményei (6. függelék) alapján kimutatható, hogy a középfokú tanulmányokat folytató fiatalok a felsőfokú képzésekben részt vevő társaikhoz képest fontosabbnak ítélik meg a lakhatást ($p = 0,002$). A felsőfokú tanulmányokat folytatóknak pedig a sok gyermek ($p = 0,009$) születése jelentősen fontosabb, mint a középfokú képzésekben részt vevők számára.

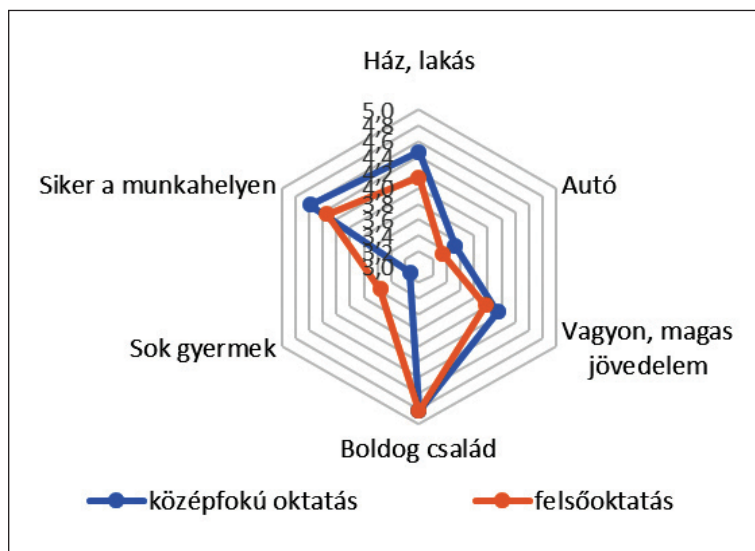
A H1. hipotézist, amely szerint a szociodemográfiai jellemzők (nem, életkorcsoport, tanulmányok szintje) mentén jelentős eltérések állapíthatók meg a sikeres élethez és a boldogsághoz kapcsolódó szempontok fontosságának megítélésében a magyar fiatalok körében részben fogadjuk el, mert csak a tanulmányok szintjei között igazolható jelentős különbség két sikerességi és két boldogsági tényező fontosságának a megítélésében.

60. ábra

A boldogság tényezői fontosságának megítélése korcsoportonként (öt fokú Likert-skála átlaga, $n = 193$)

Forrás: saját számítás és szerkesztés

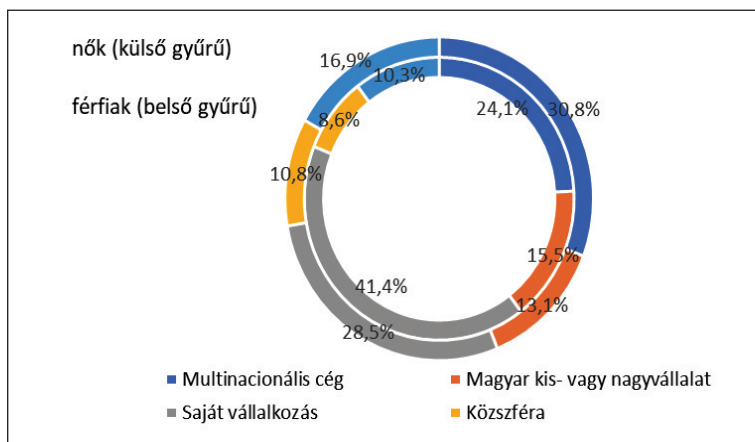

61. ábra

A sikeresség tényezői fontosságának megítélése a tanulmányok szintje szerinti csoportokban (öt fokú Likert-skála átlaga, $n = 193$)

Forrás: saját számítás és szerkesztés

5.6.4. Az értékrendek alakulása a munkahely választásával kapcsolatos preferenciák függvényében

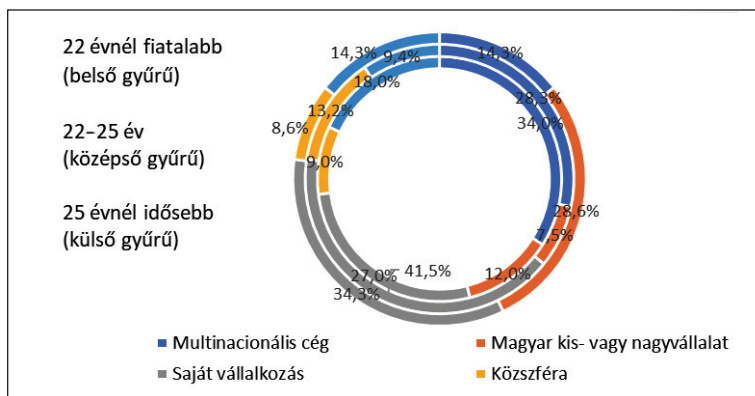

62. ábra

A férfiak és a nők számának százalékos megoszlása az előnyben részesített munkahely szerint ($n = 193$)

Forrás: saját számítás és szerkesztés

Bár a khi-négyzet próba eredménye ($p = 0,380$) alapján nem igazolható jelentős eltérés a férfiak és a nők munkahelyválasztással kapcsolatos preferenciái között, a 62. ábrán mégis látható, hogy a férfiak jóval nagyobb arányban, 41,4%-uk indítanának a legszívesebben saját vállalkozást (szemben a nők 28,5%-ával). A nők 16,9%-a, a férfiak pedig 10,3%-a preferálja a külföldi munkavállalást.

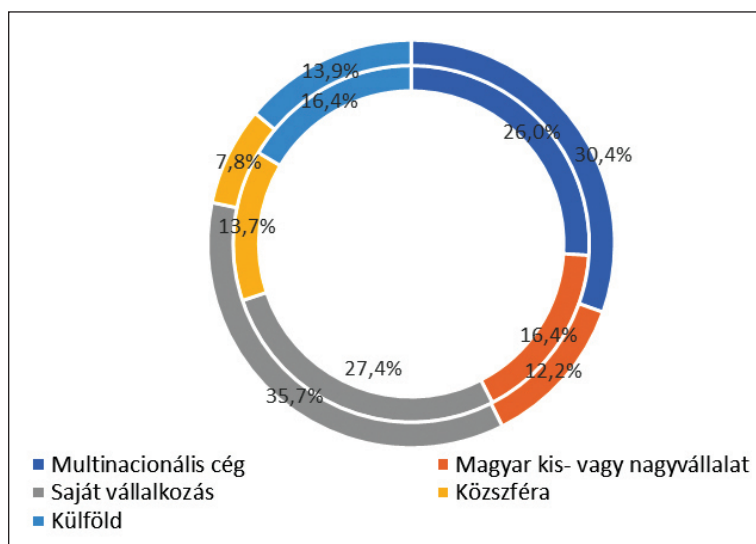
63. ábra

A három életkorcsoportba sorolt magyar fiatalok százalékos megoszlása az előnyben részesített munkahely szerint ($n = 193$)

Forrás: saját számítás és szerkesztés

A 63. ábra alapján azt látjuk, hogy a multinacionális vállalatok vonzereje az életkor előrehaladtával csökken, hiszen míg a 22 év alatti korosztály 34%-a szeretne ilyen cégeknél dolgozni, addig a 25 évnél idősebbek körében 14,3% számára jelenti ez az elsődleges preferenciát. Ezzel épp ellentétesen: a magyar (nem saját) vállalatok elsősorban a 25 évtől idősebb korosztály számára vonzóak, a többi területen számottevő különbséget nem tudtunk kimutatni.

A tanulmányok szintje alapján jelentős eltérés nem mutatkozott a két minta között, a felsőoktatásban tanulók körében kismértékben magasabb a vállalkozási hajlandóság, míg a közsféra vonzóbbnak bizonyult a középfokon tanulók körében. A középfokú oktatásban részt vevő fiatalok közel kétszer akkora gyakorisággal választanák a közszférát, mint a felsőfokú képzés hallgatói (lásd 64. ábra).

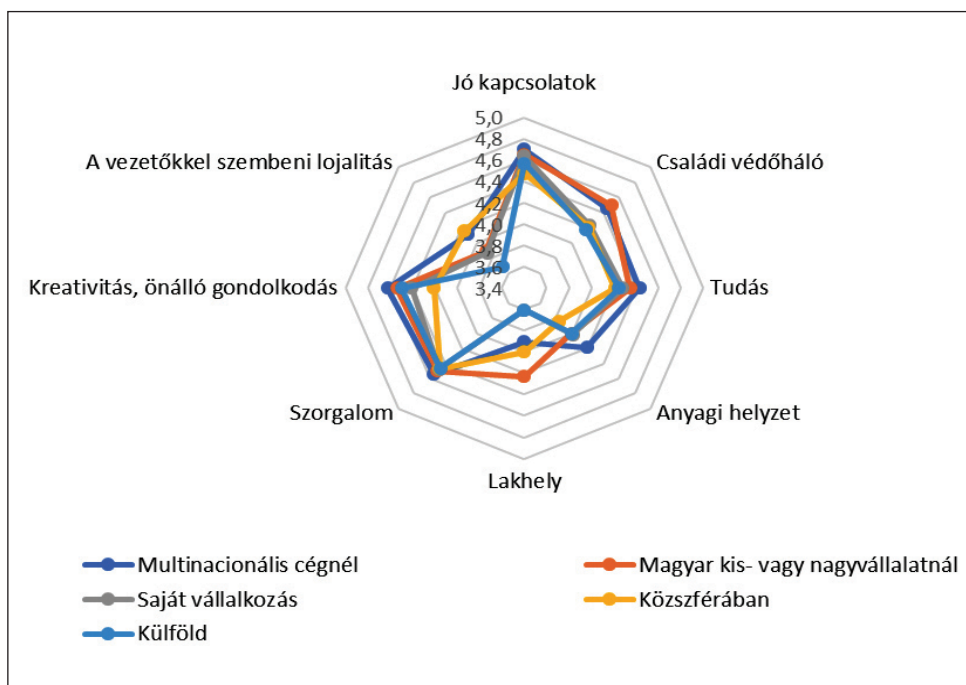

64. ábra

A közép- és a felsőoktatásban részt vevő magyar fiatalok százalékos megoszlása az előnyben részesített munkahely szerint (n = 193)

Forrás: saját számítás és szerkesztés

A Kruskal–Wallis-próba eredményei (7. függelék) alapján nem állapíthatók meg jelentős különbségek az előnyben részesített munkahelyek szerint képzett csoportok között a sikeresség tényezői fontosságának megítélésében. Bár statisztikailag jelentősnek nevezhető különbséget nem tudtunk kimutatni, a külföldi munkahelyet preferálók szerint (az előzetes várakozásainknak megfelelően) a sikeresség szempontjából alacsonyabb jelentősége van a lakhelynek, mint azok körében, akik Magyarországon szeretnének dolgozni (65. ábra). A kreativitás, önálló gondolkodás jelentőségét a közszférába vágyók emelik ki legkevésbé.

65. ábra

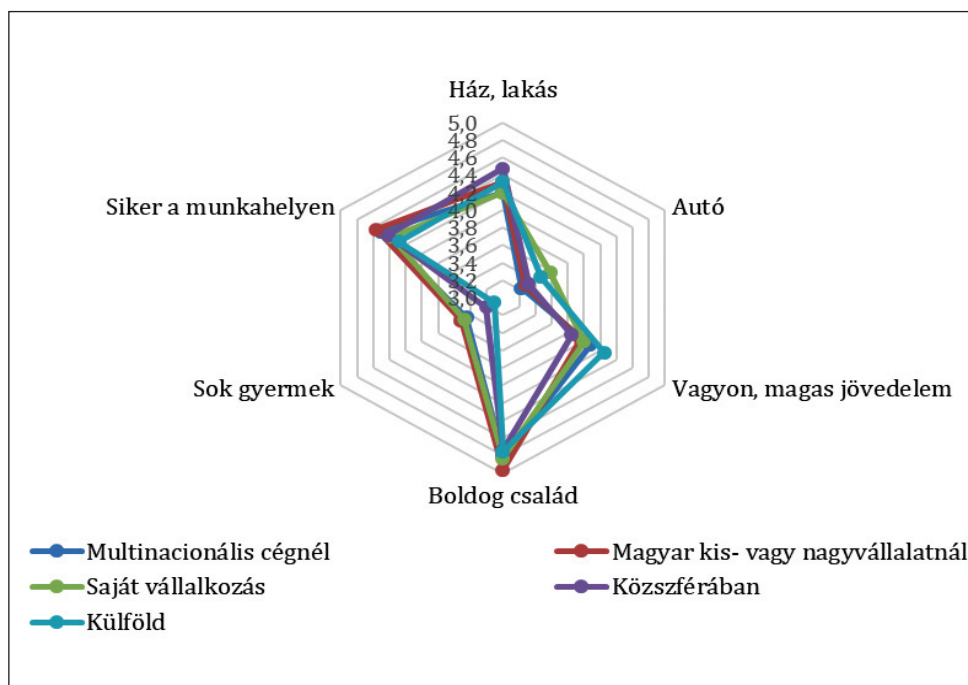
A sikeresség tényezői fontosságának megítélése az előnyben részesített munkahely szerint (öt fokú Likert-skála átlaga, $n = 193$)

Forrás: saját számítás és szerkesztés

A boldogság tényezőit tekintve a munkavállalási preferencia alapján a vizsgált csoportok homogének, (néhány kivételtől eltekintve) nem mutatkozott jelentős különbség a tényezők között. A külföldi munkavállalást preferálók szerint az anyagi tényezőknek (vagyon, jövedelem, autó, ház, lakás) nagyobb szerepe van a boldogság szempontjából, mint a hazai munkavállalást tervezők körében. A ház, lakás kategóriában a legmagasabb átlagértéket a közsférában munkát vállalni szándékozók körében mértük. Ez stabilitást sugall, és biztonságra való törekvést fejez ki, ezt a munkával szembeni elvárásaik is megerősítik (lásd 66. ábra).

A Kruskal–Wallis-próba eredményei (8. függelék) alapján nem igazolhatók jelentős eltérések az előnyben részesített munkahelyek szerint képzett csoportok között a boldogság tényezői fontosságának megítélésében.

A H5. hipotézist, amely szerint a sikeres élethez és a boldogsághoz kapcsolódó értékrendjellezők jelentős eltérést mutatnak az előnyben részesített munkahelytípusonként, elvetjük.

66. ábra

A boldog élet feltételei fontosságának megítélése az előnyben részesített munkahely szerint (öt fokú Likert-skála átlaga, n = 193)

Forrás: saját számítás és szerkesztés

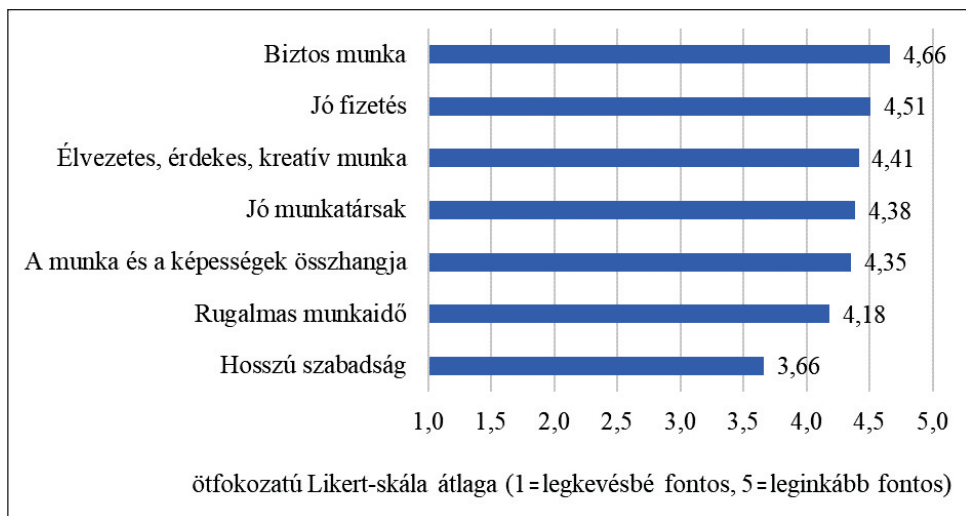
5.6.5. A munkával kapcsolatos tényezők fontosságának értékelése

A potenciális munkahely megválasztása mellett kíváncsiak voltunk a munkavállalás szempontjából legfontosabb tényezőkre. A felmérésben szereplő fiatalok alapvetően a biztonságot és stabilitást keresik, hiszen a legfontosabb tényezőként a biztos munkát jelölték meg, így a jó fizetés csak a második helyre szorult (67. ábra). Az érdekes, élvezetes és kreatív munka szintén a legfontosabb tényezők között szerepel, míg a hosszú szabadság lehetősége a legkevésbé jelentős elem a munkahely megválasztása szempontjából. Ez összefüggésben lehet a rugalmas munkaidővel, hiszen e tényező is a szabad időgazdálkodást teszi lehetővé, és az egyik legalacsonyabb értéket vette fel az ötfokozatú Likert-skála átlaga.

Hozzá kell tennünk azt is, hogy a hosszú szabadság és rugalmas munkaidő esetén mértük a legnagyobb megosztottságot, hiszen az értékek szórása e két tényező esetében volt a legmagasabb (sorrendben 1,12 és 1,06). Ez arra enged következtetni, hogy e tényező esetében jelentősen eltér a preferencia, hiszen néhány válaszadónak rendkívül fontos, míg másoknak jóval kevésbé e terület.

A munkával szembeni elvárásokat megvizsgáltuk nemenként (68. ábra). Bár a szempontok fontossági sorrendjében (a munkával kapcsolatos értékrendben) nem állapítható meg jelentős

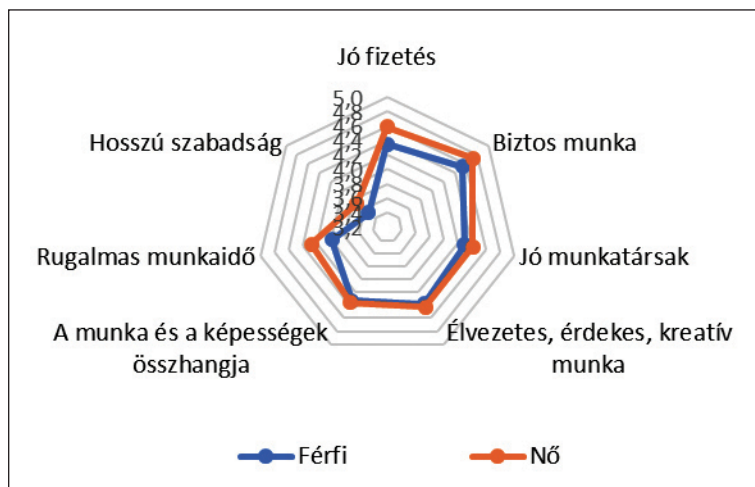
különbség a két nem között, a nők elvárásai minden tényező esetén meghaladják a férfiak által megadott átlagos értéket. A legnagyobb különbség a rugalmas munkaidő területén mutatkozott.

67. ábra

A munkavállalás szempontjából fontosnak ítélt tényezők

Forrás: saját szerkesztés

68. ábra

A munkával szembeni elvárások fontosságának megítélése nemenként

(ötfokú Likert-skála átlaga, n = 193)

Forrás: saját számítás és szerkesztés

Megvizsgáltuk azt is, hogy az egyes korcsoportok melyik szempontot tartják fontosnak (21. táblázat). Meglepő eredmény, hogy a biztos munka lehetősége a 25 évnél idősebb korosztályban kevésbé mérvadó, mint a fiatalabb csoportokban. Ki lehet emelni az élvezetes, érdekes, kreatív munka szempontját is, ugyanis ez kevésbé fontos a fiatalabbak körében, de nagyobb jelentősége van az idősebbek esetében. Érdekes, talán munkaszervezési kérdéseket is érintő terület, hogy a 22 évnél fiatalabbak számára vonzóbb a rugalmas munkaidő és szabadság lehetősége, mint a későbbi életszakaszban.

21. táblázat

A munkával kapcsolatos tényezők fontossági rangsora életkorcsoportok szerint

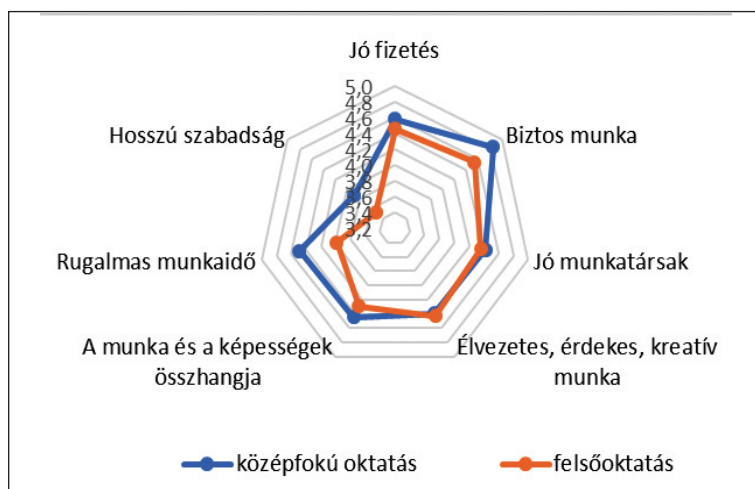
22 évnél fiatalabb		22–25 év		25 évnél idősebb	
Szempont*	Átlag	Szempont**	Átlag	Szempont***	Átlag
1. Biztos munka	4,79	1. Biztos munka	4,67	1. Élvezetes, érdekes, kreatív munka	4,57
2. Jó fizetés	4,53	2. Jó fizetés	4,49	2. Jó fizetés	4,46
3. Jó munkatársak	4,41	3. Élvezetes, érdekes, kreatív munka	4,36	3. Jó munkatársak	4,41
4. A munka és a képességek összhangja	4,40	4. Jó munkatársak	4,33	4. A munka és a képességek összhangja	4,38
5. Élvezetes, érdekes, kreatív munka	4,39	5. A munka és a képességek összhangja	4,25	5. Biztos munka	4,30
6. Rugalmas munkaidő	4,36	6. Rugalmas munkaidő	3,95	6. Rugalmas munkaidő	4,05
7. Hosszú szabadság	3,82	7. Hosszú szabadság	3,65	7. Hosszú szabadság	3,24

Megjegyzés: * $W = 0,138$, $p < 0,01$; ** $W = 0,182$, $p < 0,01$; *** $W = 0,245$, $p < 0,01$

Forrás: saját szerkesztés

A munkával kapcsolatos elvárások tekintetében a középfokú oktatásban tanulók a legtöbb vizsgált tényező esetén magasabb átlagos értéket adtak, mint a felsőoktatási hallgatók (69. ábra). Egyetlen helyen haladta meg a felsőfokú végzettség előtt állók pontértéke a középfokú oktatásban részt vevőket, ugyanis az élvezetes, érdekes, kreatív munka tényezőnél kismértékű különbséget láttunk az előbbi csoport javára. A rugalmas munkaidő és hosszú szabadság lehetősége pedig a középfokú oktatásban részt vevők körében jelentősen fontosabb.

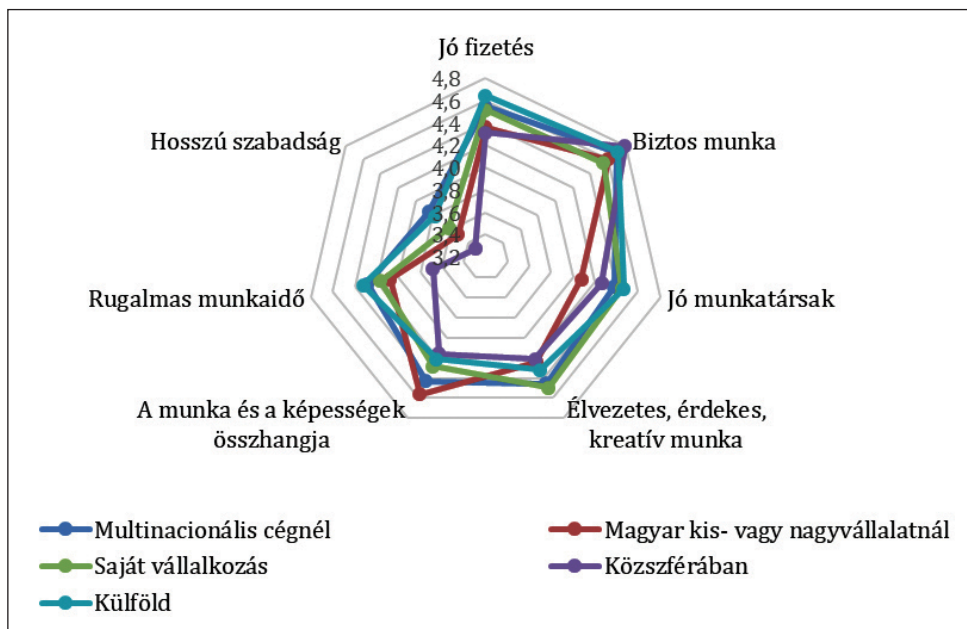
A közszférában munkát vállalni szándékozók (ahogy azt korábban is láttuk) biztonság- ra törekednek, amelyért cserébe hajlandók áldozatot is hozni (70. ábra). Ennek megfelelően számukra a hosszú szabadságnak, a rugalmas munkaidőnek, sőt a jó fizetésnek is kisebb jelentősége van. Meg kell azt is jegyeznünk, hogy számukra a kreatív, élvezetes munka végezhetősége sem fontos. A saját vállalkozás indítását preferálók körében azonban e tényezőnek nagy jelentősége van, továbbá nekik a rugalmas munkaidő és a jó fizetés is fontosabb. Esetükben a biztonságra való törekvés alacsonyabb, hiszen számukra a legkevésbé fontos a biztos munka lehetősége.

69. ábra

A munkával szembeni elvárások fontosságának megítélése a tanulmányok szintje szerinti csoportokban (öt fokú Likert-skála átlaga, n = 193)

Forrás: saját számítás és szerkesztés

70. ábra

A munkával szembeni elvárások fontosságának megítélése az előnyben részesített munkahely szerint (öt fokú Likert-skála átlaga, n = 193)

Forrás: saját számítás és szerkesztés

5.7. Érzékelt társadalmi környezet

A 22. táblázatban foglaltuk össze a társadalmi környezet néhány érzékelt paraméterét, amellyel azt kívántuk bemutatni, hogy a fiatal felnőttek hogyan látják a magyar társadalmat. A vizsgált fogalom párok közül a fiatalok elsősorban a társadalomban tapasztalható bizalomhiányt érzékelik. Mivel ez a társadalmi tőke fontos eleme, így kihat a versenyképességre és üzleti környezetre is. További probléma a társadalom széthúzása, valamint a zárkózottság. A legkevesbé problémás terület a gyűlölködés és a felelőtlenség.

22. táblázat

A társadalmi környezet érzékelt állapotának mutatója és annak elemeinek átlagai és szórásai (n = 193)

	Átlag*	Szórás*
Társadalmi környezet érzékelt állapota (Cronbach-alfa = 0,885)	2,63	0,69
A mutató elemei (az alkalmazott fogalom párok pozitív jellemzői)		
nyitottság	2,45	0,91
összetartás	2,46	1,02
tudatos cselekvés	2,64	0,96
felelősség	2,88	0,96
fejlődés	2,73	0,99
együttműködés	2,67	0,91
vállalkozószellem	2,74	1,05
erős bizalom	2,36	1,03
szeretet	2,85	0,91
esélyegyenlőség	2,50	1,03

Megjegyzés: * ötfokú Likert-skála

Forrás: saját számítás

Az egyéni értékeléseket összesítve megállapítható, hogy a hazai társadalmi környezet megítélése – a társadalmi környezet szubjektív megítélése összevont mutatójának 2,63 átlagos értéke alapján – nem túl pozitív. Az egyes területekre adott egyéni értékelések átlagolásával válaszadók szintjén kapott összevont értékek átlagosan 26,2%-kal térnek el a minta átlagától. A társadalmi környezet összevont jellemzésére szolgáló értékek viszonylag nagy szóródása alapján feltételezhető, hogy a vizsgált sokaságon belül – például a szociodemográfiai adatok, a munkahellyel kapcsolatos preferenciák alapján – képezhetők olyan csoportok, amelyeken belül jelentősen kisebb az értékek szóródása.

A Kruskal–Wallis-féle nemparaméteres próba eredménye ($p = 0,225$) alapján nem igazolható jelentős eltérés a társadalmi környezet érzékelt állapotában az életkorcsoportok között. Az előnyben részesített munkahelytípusok esetén viszont erősen szignifikáns ($p = 0,008$) lett a Kruskal–Wallis-próba eredménye. A Dunn–Bonferroni-féle post-hoc próba eredménye alapján megállapítható, hogy a külföldi munkavállalást előnyben része-

sító fiatalok jelentősen alacsonyabb értékeket adtak meg a társadalmi környezet állapotára mérésre szolgáló jellemzőkre a közsférát ($p = 0,023$), illetve a magyar kis- vagy nagyvállalatokat ($p = 0,027$) preferáló társaikhoz képest.

23. táblázat

A társadalmi környezet érzékelt állapotának mutatója átlaga és szórása az egyes válaszadói csoportokban ($n = 193$)

	A válasz- adók %-a	Átlag*	Szórás*
Nem			
Férfi (Cronbach-alfa = 0,829)	32,1	2,78	0,80
Nő (Cronbach-alfa = 0,753)	67,9	2,56	0,61
Korcsoport			
17–21 éves (Cronbach-alfa = 0,918)	53,1	2,72	0,78
22–25 éves (Cronbach-alfa = 0,813)	28,1	2,55	0,55
26–35 éves (Cronbach-alfa = 0,811)	18,9	2,48	0,57
Tanulmányok szintje			
Középfokú (Cronbach-alfa = 0,797)	39,3	2,78	0,80
Felsőfokú (Cronbach-alfa = 0,780)	60,7	2,53	0,58
Előnyben részesített munkahely			
Multinacionális cég	27,6	2,65	0,61
Magyar kis-, illetve nagyvállalat	13,3	2,69	0,59
Saját vállalkozás	31,1	2,54	0,58
Közsféra	9,7	2,87	0,77
Külföld	14,3	2,31	0,70

Megjegyzés: * ötfokú Likert-skála

Forrás: saját számítás

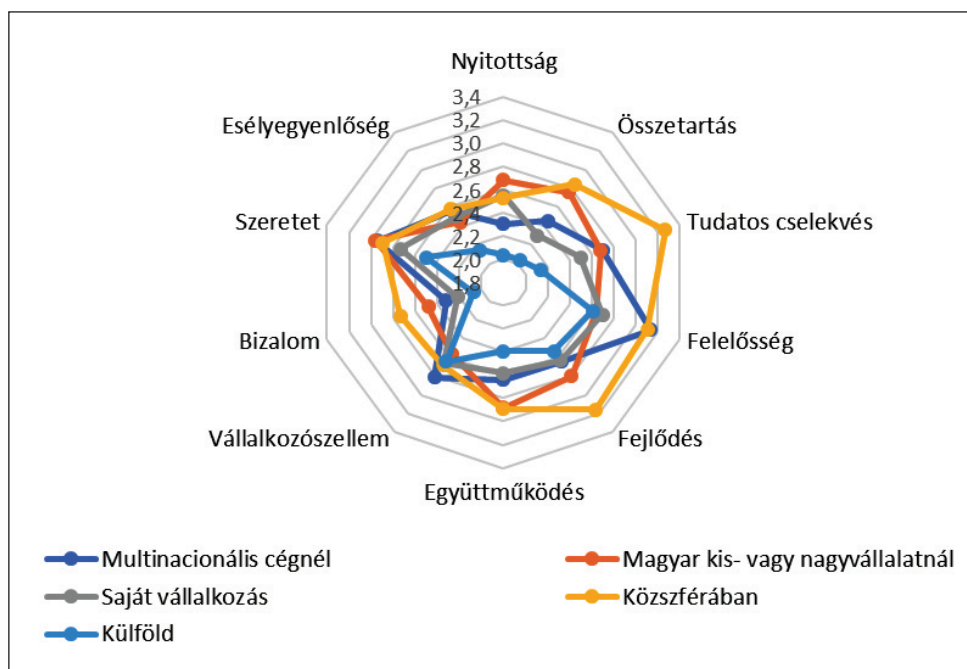
A Mann–Whitney-féle nemparaméteres próba nem mutatott ki jelentős eltérést a férfiak és a nők ($p = 0,078$), illetve a középfokú és a felsőfokú tanulmányokat folytatók ($p = 0,077$) között a társadalmi környezet érzékelt állapotában.

A H2. hipotézist, amely szerint a különböző szociodemográfiai jellemzőkkel rendelkező fiatalok eltérően értékelik a tágabb társadalmi környezetüket, elvetjük.

A H6. hipotézist, amely szerint a munkahelyválasztással kapcsolatos preferenciák szerint megkülönböztetett csoportokban eltérő a magyar társadalom állapotának megítélése, elfogadjuk.

A potenciális külföldi munkavállalók alapvetően rossz képet festenek a magyar társadalomról (71. ábra). A legtöbb vizsgált tényező esetén ők adták a legalacsonyabb értéket, kivétel a vállalkozószellem kategóriája, ahol a magyar vállalatnál dolgozók körében ala-

csonyabb átlagpontszámot mértünk. Hozzá kell tenni, hogy a külföldi munkavállaláshoz is szükséges egyfajta vállalkozószellem, így ez is lehet a magasabb értékek egyik oka. A közszféra munkavállalói jellemezték legkedvezőbben a hazai társadalmat, különösen kiugró eredmény a fejlődés és tudatos cselekvés kategóriákban mutatkozott.

71. ábra

A magyar társadalom szubjektív megítélése az egyes jellemzők szerint, a munkahelyválasztással kapcsolatos preferenciák alapján képzett csoportonként (öt fokú Likert-skála átlaga, n = 193)

Forrás: saját számítás és szerkesztés

5.8. Társadalmi bizalom

A társadalmi bizalom általunk vizsgált (személyközi és intézményi) elemei közül kiemelkedik a rendőrségbe vetett bizalom, amely a legmagasabb átlaggal rendelkezik, ugyanakkor a rendőrség esetén tudtuk kimutatni a legmagasabb szórást is (24. táblázat). Az egészségügyi rendszerbe fektetett bizalom azonban meglehetősen alacsony, ami a szubjektív jóllét szempontjából sem elhanyagolható tény. A fiatalok a vizsgált területek közül az online médiában bíznak meg legkevésbé, ami a hiteles információkhoz való hozzáférés lehetőségének szükségességére utal.

24. táblázat

A társadalmi bizalom és annak elemei átlagai és szórásértékei (n = 193)

	Átlag*	Szórás*
Társadalmi bizalom (Cronbach-alfa = 0,783)	2,81	0,71
A mutató elemei		
oktatási rendszer	3,04	1,04
osztálytársak, csoporttársak	3,51	0,96
szomszédok	2,83	1,15
rendőrség	3,07	1,18
egészségügyi rendszer	2,51	1,10
igazságszolgáltatás	2,65	1,10
online média	2,07	0,98

Megjegyzés: * ötfokú Likert-skála: 1 = teljes bizalomhiány, 5 = teljes bizalom

Forrás: saját számítás

25. táblázat

A társadalmi bizalom mutatójának átlaga és szórása az egyes válaszadói csoportokban (n = 193)

	A válaszadók %-a	Átlag*	Szórás*
Nem			
Férfi (Cronbach-alfa = 0,908)	32,1	2,94	0,76
Nő (Cronbach-alfa = 0,863)	67,9	2,75	0,68
Korcsoport			
17–21 éves (Cronbach-alfa = 0,805)	53,1	2,85	0,73
22–25 éves (Cronbach-alfa = 0,772)	28,1	2,67	0,70
26–35 éves (Cronbach-alfa = 0,724)	18,9	2,92	0,65
Tanulmányok szintje			
középfokú (Cronbach-alfa = 0,924)	39,3	2,85	0,73
felsőfokú (Cronbach-alfa = 0,831)	60,7	2,79	0,70
Előnyben részesített munkahely			
Multinacionális cég	27,6	2,87	0,67
Magyar kis-, illetve nagyvállalat	13,3	2,90	0,66
Saját vállalkozás	31,1	2,79	0,67
Közzsféra	9,7	3,08	0,71
Külföld	14,3	2,37	0,64

Megjegyzés: * ötfokú Likert-skála: 1 = teljes bizalomhiány, 5 = teljes bizalom

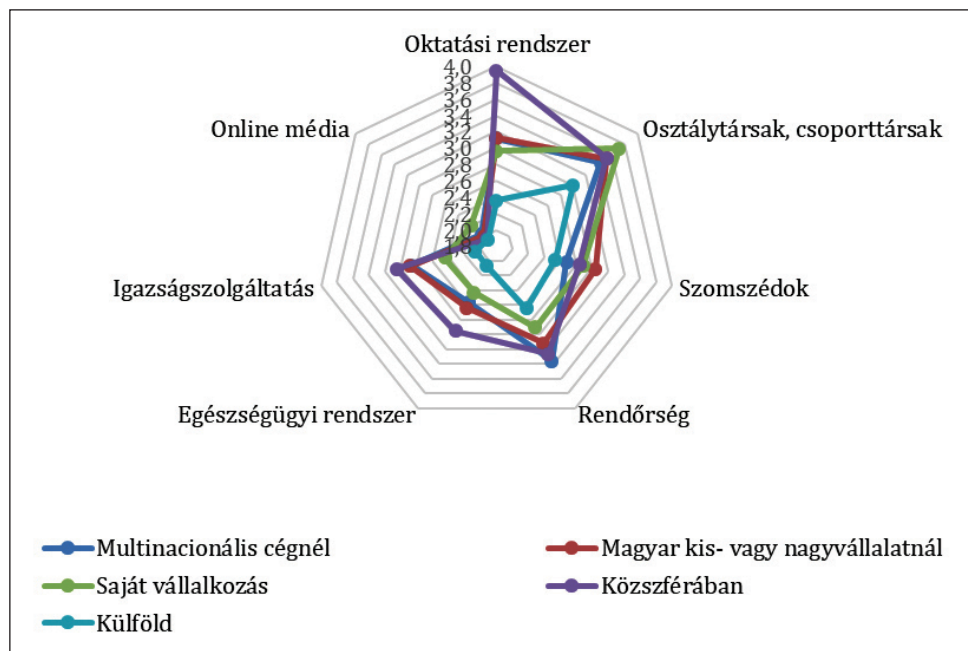
Forrás: saját számítás

A Kruskal–Wallis-féle nemparaméteres próba eredménye ($p = 0,113$) alapján nem igazolható jelentős eltérés a társadalmi bizalom szintjében az életkorcsoportok között (25. táblázat). Az előnyben részesített munkahelytípusok esetén viszont itt is erősen szignifikáns ($p = 0,007$) lett a Kruskal–Wallis-próba eredménye. A Dunn–Bonferroni-féle post-hoc próba eredménye alapján megállapítható, hogy a külföldi munkavállalást előnyben részesítő fiatalok jelentősen alacsonyabb szintű társadalmi bizalmat tanúsítanak a közszférát ($p = 0,011$), illetve a magyar kis- vagy nagyvállalatokat ($p = 0,025$) preferáló társaikhoz képest.

A Mann–Whitney-féle nemparaméteres próba nem igazolt jelentős eltérést a férfiak és a nők ($p = 0,122$), illetve a középfokú és a felsőfokú tanulmányokat folytatók ($p = 0,600$) között a társadalmi bizalomban.

A H3. hipotézist, amely szerint a társadalmi bizalom szintje eltérő a különböző szociodemográfiai jellemzőkkel rendelkező fiatalok esetében, elvetjük.

A H7. hipotézist, amely szerint jelentős eltérés állapítható meg a különböző munkahelyeket preferáló fiatalok között az általuk tanúsított társadalmi bizalom átlagos szintjében, elfogadjuk.

72. ábra

A társadalmi környezet egyes szereplői iránti bizalom átlagos szintje a munkahelyválasztással kapcsolatos preferenciák alapján képzett csoportonként (öt fokú Likert-skála átlaga, $n = 193$)

Forrás: saját számítás és szerkesztés

A közszféra potenciális munkavállalói nemcsak a társadalmi környezetet ítélik meg kedvezőbben, de az érzékelt bizalmi szintjük is magasabb, különösen az oktatási és egészségügyi rendszerbe vetett bizalmuk erősebb (72. ábra). A külföldi munkavállalást preferálók bizalmi

sintje pedig ezzel ellenkezőleg alakul, mind a személyközi (interperszonális), mind az intézményi bizalmuk rendkívül alacsony. Érdekes, hogy a saját vállalkozás indítását előnyben részesítő fiatalok intézményi bizalma az egyik legalacsonyabb, az ő személyközi bizalmuk viszont a legmagasabb.

5.8.1. A társadalmi bizalom és tágabb környezet érzékelt állapota közötti összefüggés

A társadalmi bizalomnak és a tágabb társadalmi környezet állapotának szubjektív megítélése között közepesen erős egyirányú kapcsolat igazolható (26. táblázat). A legerősebb korreláció a két vizsgált mutató között a munkahelyválasztási preferenciák alapján a közszférát előnyben részesítők, valamint a külföldi munkavállalást preferáló fiatalok esetén állapítható meg. A leendő munkahelyként a multinacionális cégre, illetve a magyar kis- vagy nagyvállalatra számító fiatalok esetében azonban nem igazolható statisztikailag összefüggés a társadalmi bizalom és a társadalmi környezet érzékelt állapota között.

26. táblázat

A társadalmi bizalom és a tágabb társadalmi környezet érzékelt állapota mutatók közötti összefüggés (n = 193)

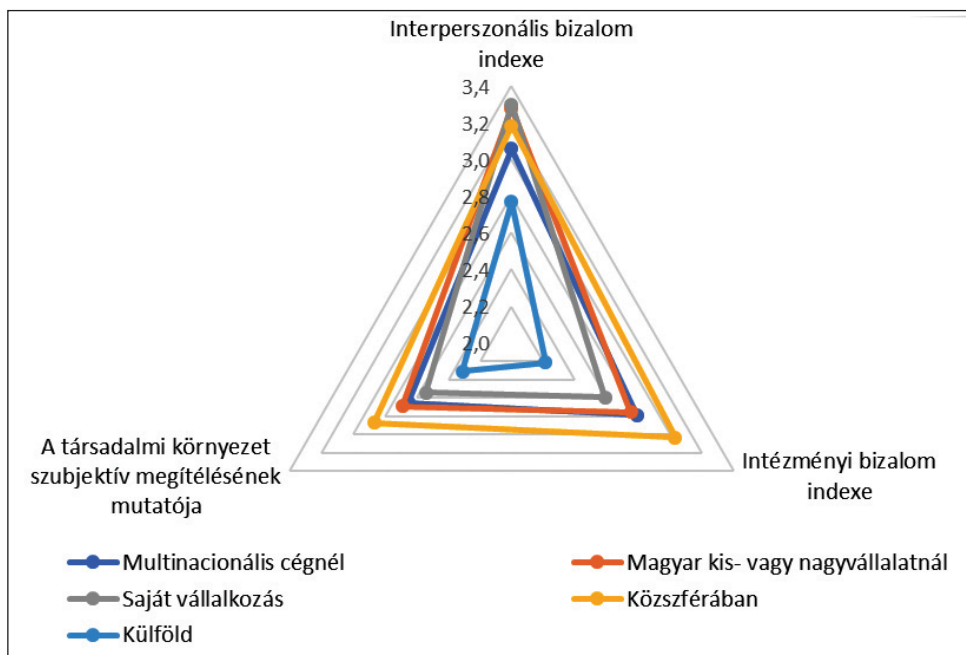
Spearman-féle rangkorrelációs együttható	
Teljes minta	0,421**
Nem	
férfi	0,437**
nő	0,397**
Korcsoport	
17–21 évesek	0,500**
22–25 évesek	0,320*
26–35 évesek	0,363*
Tanulmányok szintje	
középfokú	0,536**
felsőfokú	0,338**
Előnyben részesített munkahely	
Multinacionális cég	0,164
Magyar kis-, illetve nagyvállalat	0,332
Saját vállalkozás	0,396**
Közszféra	0,722**
Külföld	0,653**

Megjegyzés: * korreláció igazolható 0,05 szignifikanciaszinten;

** korreláció igazolható 0,01 szignifikanciaszinten

Forrás: saját számítás

Összességében igazoltnak tekintjük a H9. hipotézist, amely szerint a tágabb társadalmi környezet szubjektív megítélése jelentős összefüggést mutat a társadalmi bizalommal.

73. ábra

A közvetlen emberi környezet tagjaiba és az egyes intézmények képviselőibe vetett bizalmat, valamint a társadalmi környezet megítélését mérő mutatók átlagos értékei a munkahelyválasztással kapcsolatos preferenciák alapján képzett csoportokban (ötfokú Likert-skála átlaga, n = 193)

Forrás: saját számítás és szerkesztés

A társadalmi környezet állapota, valamint a szűkebb és tágabb kapcsolati hálók tagjaiba vetett bizalom összevont mérésére használt mutatók átlagos értékeit elemezve a magyar diákok és hallgatók – munkahelyválasztással kapcsolatos preferenciái alapján képzett – csoportjaiban (73. ábra) megállapítható, hogy a külföldi munkavállalást előnyben részesítő fiatalok kedvezőtlenebbül ítélik meg a társadalmi környezetet, valamint alacsonyabb bizalmat tanúsítanak a közvetlen emberi környezetük iránt. Fontos megjegyezni, hogy jelen könyv a külföldön munkát vállaló magyar állampolgárok motivációival foglalkozó 7. pontja megállapításai között szerepel, hogy a külföldi munkavállalás melletti döntések mögött túlsúlyban találhatók a taszító (push) tényezők. A magyar diákok és hallgatók, valamint a munkavállalás céljából kivándoroltak körében elvégzett kérdőíves kutatások eredményei megerősítik egymást abban, hogy az itthoni társadalmi környezet kedvezőtlenebb megítélése meghatározó szerepet játszik a külföldi munkavállalás melletti döntésekben.

5.9. A nemzetközi adatokon végzett vizsgálatok eredményei

A nemzetközi adatokat vizsgálva megállapítható, hogy az átlagos társadalmi bizalmat tekintve a skandináv országok járnak az élen, csak ezekben az országokban éri el az átlagos

bizalom értéke a 3-as értéket. Magyarország a legalacsonyabb bizalmi szintű országok közé tartozik, de Lengyelország és Portugália még rosszabb eredményt ért el. Mindez a társadalmi tőke egy fontos eleméről ad képet, és rámutat arra, hogy a versenyképesség fokozásához Magyarországon a bizalmi szint javítására van szükség, azonban annak kulturális beágyazódása miatt ezt csak hosszú távon lehet megtenni.

27. táblázat

*A társadalmi bizalom 17–35 évesek korosztályában meghatározott értékeinek főbb leíró statisztikái
(az ESS 7. adatfelvételi hullámából származó adatok alapján)*

Rangsor	N	Cronbach- alfa	Átlag*	Szórás*
Finnország	475	0,722	3,15	0,71
Dánia	390	0,681	3,12	0,76
Norvégia	395	0,656	3,11	0,68
Svédország	487	0,657	3,08	0,68
Írország	605	0,776	2,88	0,86
Hollandia	426	0,727	2,85	0,67
Svájc	433	0,671	2,83	0,81
Anglia	463	0,763	2,74	0,83
Litvánia	507	0,833	2,72	0,92
Ausztria	457	0,801	2,71	0,89
Észtország	536	0,727	2,70	0,81
Németország	694	0,688	2,66	0,75
Belgium	513	0,633	2,61	0,75
Izrael	822	0,718	2,51	0,93
Spanyolország	518	0,645	2,48	0,77
Franciaország	467	0,575	2,47	0,76
Csehország	578	0,790	2,44	0,97
Szlovénia	310	0,758	2,34	0,91
Magyarország	413	0,765	2,29	0,96
Lengyelország	485	0,668	2,16	0,89
Portugália	247	0,663	2,11	0,82
Az ESS 7. adatfelvételi hullámában részt vett 21 ország összesen	10 221	0,706	2,58	0,84

Megjegyzés: * ötfokú Likert-skála: 1 = teljes bizalomhiány, 5 = teljes bizalom, a réteg szerinti és a népességszám szerinti súlyozás²⁷ együttes alkalmazása mellett

Forrás: saját számítás az ESS hetedik hullámából, a 2014-es adatfelvételéből származó adatok alapján

²⁷ Post-Stratification and Population size weights.

A 28. táblázat a társadalmi bizalom magyar fiatalokra meghatározott átlagos értékeit és szórásait tartalmazza, a szociodemográfiai adatok alapján képzett csoportokra vonatkozólag.

A Mann–Whitney-próba eredménye ($p = 0,961$) alapján nem igazolható jelentős különbség a 17–35 évesek korcsoportjához tartozó magyar férfiak és a nők között a társadalmi bizalom ESS 7. adatfelvételi hullámából származó adatok alapján meghatározott szintjében.

A Kruskal–Wallis-próba eredménye ($p = 0,123$) alapján nem mutatható ki jelentős különbség a magyar fiatalok három életkorcsoportja között a társadalmi bizalom átlagos szintjében.

Továbbá a Mann–Whitney-próba nem mutatott ki jelentős eltérést ($p = 0,815$) a középfokú és a felsőfokú képzésekben részt vevő magyar fiatalok bizalmi szintjében sem.

28. táblázat

A társadalmi bizalom magyar 17–35 évesek korosztályában meghatározott értékeinek átlagai és szórásai a szociodemográfiai jellemzők alapján képzett csoportokban

	A válaszadók %-a	Átlag*	Szórás*
Nem			
Férfi (Cronbach-alfa = 0,779)	44,1	2,28	0,98
Nő (Cronbach-alfa = 0,751)	55,9	2,30	0,95
Korcsoport			
17–21 éves (Cronbach-alfa = 0,694)	25,7	2,48	0,89
22–25 éves (Cronbach-alfa = 0,803)	19,6	2,33	0,93
26–35 éves (Cronbach-alfa = 0,775)	54,7	2,18	0,99
Tanulmányok szintje			
Középfokú (Cronbach-alfa = 0,773)	81,7	2,29	0,94
Felsőfokú (Cronbach-alfa = 0,728)	18,3	2,29	1,02

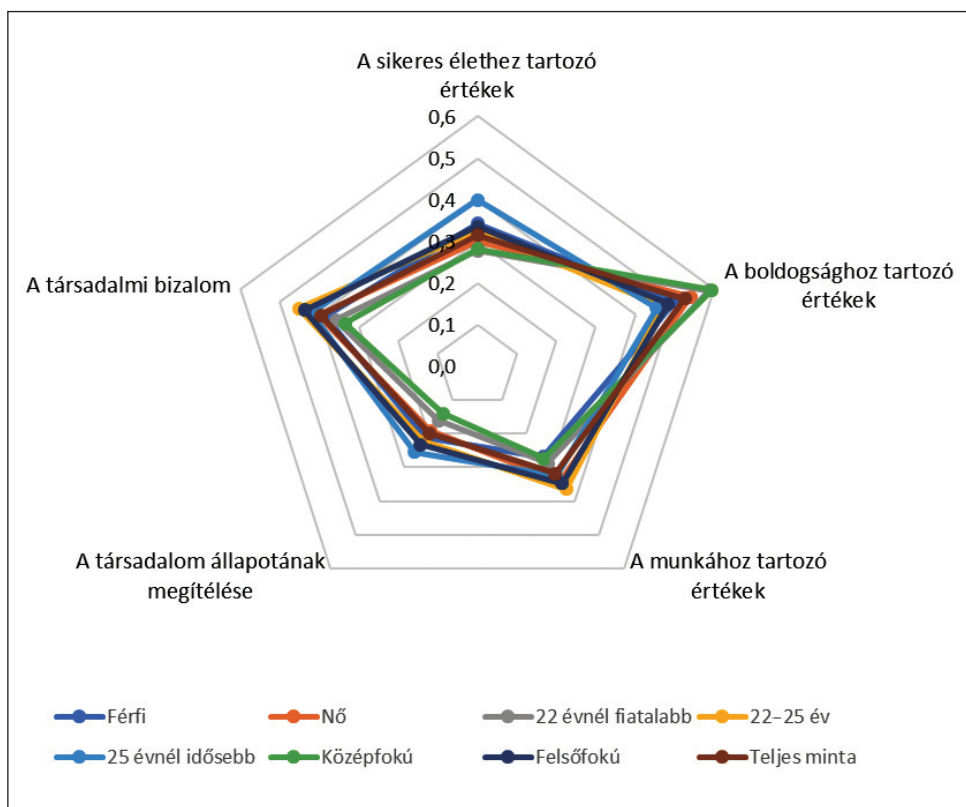
Megjegyzés: * ötfokú Likert-skála: 1 = teljes bizalomhiány, 5 = teljes bizalom, a réteg szerinti és a népességszám szerinti súlyozás²⁸ együttes alkalmazása mellett

Forrás: saját számítás az ESS hetedik hullámából, a 2014-es adatfelvételéből származó adatok alapján

5.10. Az egyéni értékelések átlagos értéksorral való hasonlóságának vizsgálata

Az egyéni értékelések és az átlagos értékvektor közötti kapcsolatok erősségét vizsgálva Newton (2004) és Beilmann–Lilleoja (2015, 2017) kutatók azon állításaiból indultunk ki, amelyek szerint a nagyobb fokú értékrend-hasonlóság elősegíti a magasabb szintű bizalom alakulását a társadalomban, hiszen a hasonló értékrendekkel és érdekekkel rendelkező emberek könnyebben bíznak meg egymásban.

²⁸ Post-Stratification and Population size weights.

74. ábra

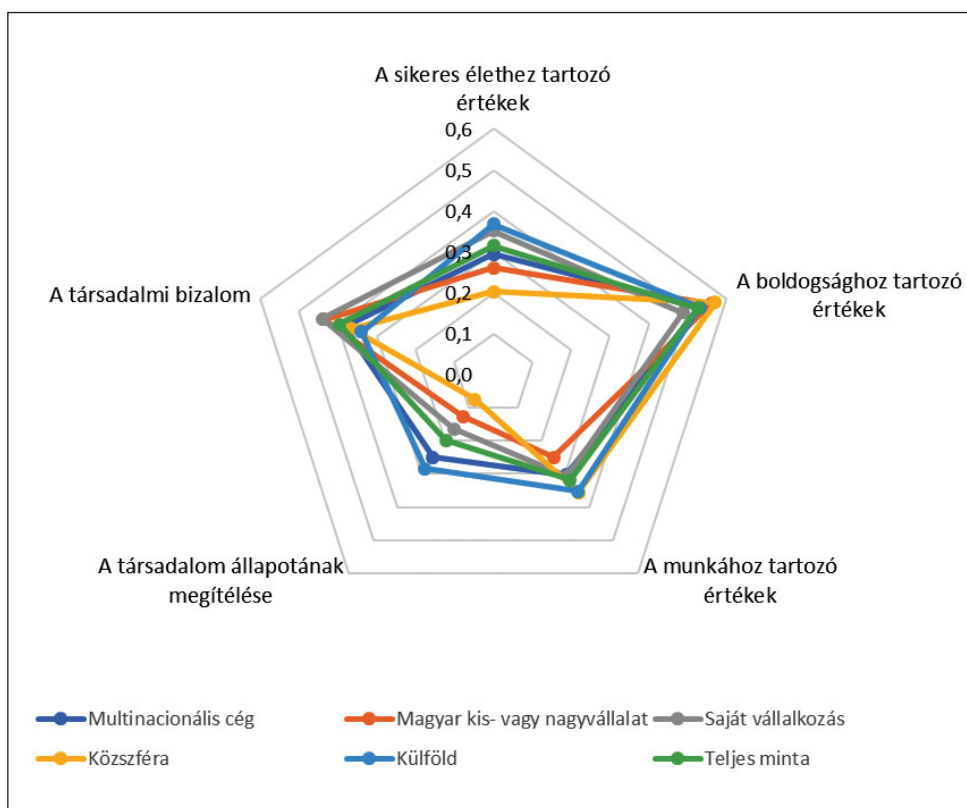
*Az értékelések átlagos értékvektorral való hasonlóságának vizsgálata egyéni szinten,
a szociodemográfiai adatok alapján képzett csoportonként és teljes mintában
(Kendall-féle tau-b együtthatók átlagos értékei, $n = 191$)*

Forrás: saját számítás és szerkesztés

A magyar diákok és hallgatók boldogsághoz kapcsolódó egyéni értékrendjei a legnagyobb mértékű hasonlóságot mutatják a fiatalok esetében meghatározott általános értékrenddel (74. ábra). Nem beszélhetünk jelentős eltérésről a szociodemográfiai adatok (nem, életkorcsoport, tanulmányok szintje) alapján képzett csoportok között az egyéni értékelések átlagos értékvektorhoz való hasonlóságát tekintve. Egyedül a 25 évnél idősebb fiatalok sikeres élethez kapcsolódó egyéni értékei közelebb állnak a mintára meghatározott átlagos értékvektorhoz.

A Mann–Whitney-próba eredményei alapján a 22 évnél fiatalabbak boldogsághoz tartozó egyéni értékei jelentősen nagyobb fokú hasonlóságot mutatnak az átlagos értékssorral a 22–25 évesek ($p = 0,002$) és a 25 évnél idősebbek ($p = 0,016$) egyéni értékeihez képest. A 25 évnél idősebbek sikeres élethez tartozó egyéni értékei igazolhatóan közelebb állnak az általános értékvektorhoz a 22 évnél fiatalabbak értékeihez képest (Mann–Whitney-próba: $Z = -1,995$, $p = 0,046$). A középfokú oktatásban részt vevők boldogsághoz tartozó értékei szignifikán-

san nagyobb fokú hasonlóságot mutatnak az átlagos értékvektorral (Mann–Whitney-próba: $Z = -2,571$, $p = 0,010$) a felsőfokú tanulmányokat folytatók értékeihez képest. A tágabb társadalmi környezet állapota megítéléséhez és a társadalmi bizalom általunk vizsgált területeihez tartozó egyéni értékelések viszont a felsőfokú tanulmányokat folytatók esetében mutatnak jelentősen nagyobb fokú hasonlóságot a magyar fiatalokra vonatkozó átlagos értékssorral a középfokú oktatásban részt vevőkhöz képest. A Mann–Whitney-próba eredményei alapján a férfiak és a nők között nem igazolható jelentős eltérés az egyéni értékek átlagos értékvektorhoz mért hasonlóságában. A H4. hipotézist, amely szerint a szociodemográfiai jellemzők alapján képzett csoportokon belül az egyéni értékek átlagos értékvektorhoz mért hasonlósága eltérő mértékű, részben igazoltnak tekintjük.

75. ábra

Az értékelések átlagos értékvektorral való hasonlóságának vizsgálata egyéni szinten, a munkahelyválasztással kapcsolatos preferenciák alapján képzett csoportonként és teljes mintában (Kendall-féle tau-b együttható átlagos értékei, $n = 183$)

Forrás: saját számítás és szerkesztés

29. táblázat

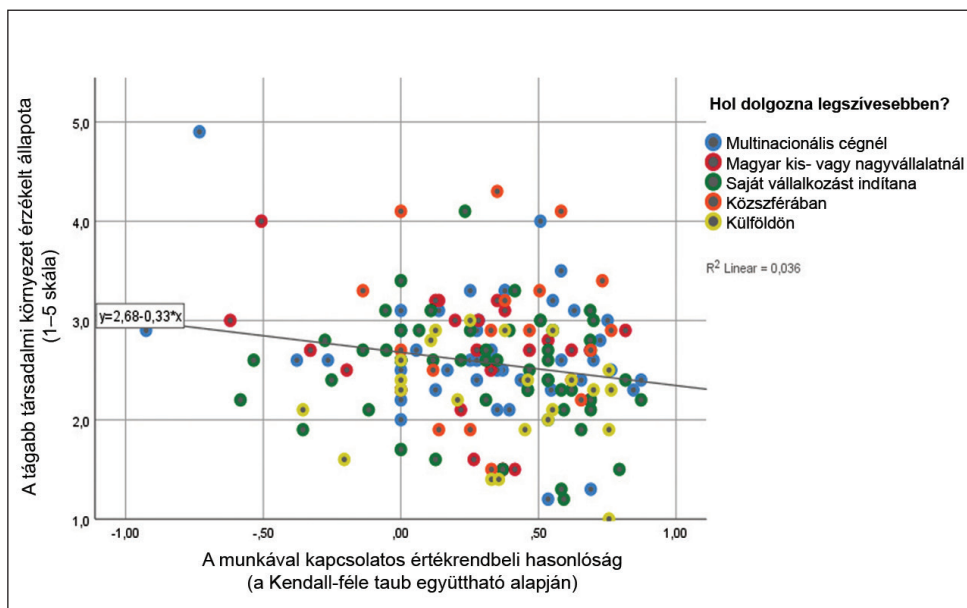
A társadalmi bizalom, a tágabb társadalmi környezet megítélése és az értékrendbeli hasonlóság közötti kapcsolatok

	Társadalmi környezet érezkelt állapota	Társadalmi bizalom
A sikerességgel kapcsolatos egyéni értékrendek átlagos sikerességi értékvektorral mért hasonlósága	0,026* (n = 183)	-0,078* (n = 183)
A boldogsággal kapcsolatos egyéni értékrendek átlagos boldogsági értékvektorral mért hasonlósága	0,074* (n = 186)	0,028* (n = 186)
A munkával kapcsolatos egyéni értékrendek átlagos értéksorral mért hasonlósága	-0,170** (n = 170)	-0,034* (n = 170)

Megjegyzés: * $p > 0,05$, ** $p = 0,027$

Forrás: saját számítás

A társadalmi bizalom, a tágabb társadalmi környezet megítélése és az értékrendbeli hasonlóság közötti kapcsolatokat vizsgálva egyedül a munkával kapcsolatos értékrendbeli hasonlóság és a tágabb társadalmi környezet érzékelt állapota között igazolható nagyon gyenge ellentétes irányú összefüggés (29. táblázat).

76. ábra

A munkával kapcsolatos egyéni értékelések átlagos értékvektorral való hasonlósága és a társadalmi környezet érzékelt állapota közötti összefüggés vizsgálata az egyének szintjén (n = 170)

Forrás: saját számítás és szerkesztés

A 76. ábrán látható, hogy a munkával kapcsolatos egyéni értékrendek átlagos értéksorral mért hasonlósága és a társadalmi környezet érzékelt állapota közötti gyenge ellentétes irányú összefüggés a koordináta-rendszer bal felső sarkában található (a társadalmi környezet érzékelt állapota kiugróan magas értékével rendelkező) válaszadónak „köszönhető”, az adott válaszadó kizárása után a két vizsgált mutató közötti korrelációsegíthető-érték a $-0,118$ -re módosul, a $p = 0,127$ alapján a kapcsolat nem igazolható.

A H10. hipotézis, amely szerint a környezetük értékrendjével jobban azonosuló fiatalok magasabb szintű társadalmi bizalmat tanúsítanak, valamint pozitívabban ítélik meg a tágabb társadalmi környezetüket is, nem nyert igazolást. Célszerűnek látjuk megismételni ezt a vizsgálatot egy nagyobb válaszadói mintán.

5.11. Összefoglaló gondolatok

Ebben a tanulmányban a sikerességgel, a boldogsággal és a munkával kapcsolatos értékrendbeli hasonlóság, valamint a társadalmi környezet érzékelt állapota és a társadalmi bizalom vizsgálatával foglalkoztunk a magyar diákok és hallgatók körében.

A sikerességgel, a boldogsággal és a munkával kapcsolatos értékrendek vizsgálata azt mutatta, hogy néhány kivételtől eltekintve sem a szociodemográfiai jellemzők (nem, életkor, tanulmányok szintje), sem a munkahelyválasztási preferenciák szerint nem állapíthatók meg jelentős eltérések az egyes tényezők fontosságának megítélésében a fiatalok körében. Az értékrendbeli hasonlóság vizsgálata azonban nem igazolta az egyéni értékek nagymértékű egyezőségét az átlagos értékvektorral: a sikerességgel kapcsolatos értékrendek és az átlagos értékvektor közötti korrelációs együtthatók átlaga: $0,32$ (szórás = $0,32$), a boldogsággal kapcsolatos értékrendek esetében: $0,53$ (szórás = $0,26$), a munkával kapcsolatos értékrendek esetében pedig $0,32$ (szórás = $0,35$). A kutatás eredményei alapján az a következtetés vonható le, hogy az értékrendek alakulását egyéni szinten nem a szociodemográfiai jellemzők határozzák meg, hanem leginkább az általunk nem vizsgált olyan tényezők, mint például a családi háttér (a szülői értékrend), a lakóhely településtípusa, a vallásosság stb.

Megállapítottuk, hogy a magyar fiatalok körében nemzetközi összehasonlításban is alacsony a bizalmi szint. Ez csökkenti a társadalmi tőkét, növeli a tranzakciós költségeket, hiszen a bizalom hiánya miatt például több szerződésre és ezáltal több adminisztrációra van szükség a gazdaság szereplői között. Az általunk vizsgált területeken a magyar fiatal felnőttek elsősorban az egészségügyi rendszerrel és online médiával kapcsolatban éreztek bizalmatlanságot. Ez rámutat a fejlesztés szükségességére, ugyanis a magasabb kiszolgálási színvonal növeli a megelégedettséget és az érzékelt jóllétet. Az online információforrások hitelességének javítása pedig fontos eszköze lehet a társadalmi bizalom növelésének a digitális korban.

A szociodemográfiai jellemzők alapján képzett csoportok között a nem paraméteres vizsgálatok (Mann–Whitney- és Kruskal–Wallis-próbák) nem mutattak ki szignifikáns különbséget a társadalmi bizalom szintjében. A külföldi munkavállalást preferáló magyar fiatalok azonban jelentősen alacsonyabb szintű társadalmi bizalmat tanúsítanak a közszférát ($p = 0,011$), illetve a magyar kis- vagy nagyvállalatokat ($p = 0,025$) előnyben részesítő társaikhoz képest.

A társadalmi környezet vizsgálatának eredménye alapján a fiatal felnőttek szerint a magyar társadalom két legnagyobb problémája a széthúzás és a zárkózottság. Jelen kutatási

szakaszban az egyes szubjektív társadalmi környezeti elemeket egymáshoz képest vizsgáltuk Magyarországon, azonban a későbbiekben tervezzük a nemzetközi összehasonlítást is, ami megerősítheti azt a megállapításunkat, miszerint a társadalmi környezet szubjektív megítélése és a társadalmi bizalom között igazolható a pozitív kapcsolat. Ez nemcsak a kutatásunk következő szakaszait határozza meg, hanem a fenntartható és versenyképes társadalmi környezettel kapcsolatban is irányt mutat.

A külföldi munkavállalást preferálók csoportja által alkotott vélemények jelentősen eltérnek a többi fiatalétól. Előbbiek körében jelentős bizalomhiányt tudtunk kimutatni, és az általunk vizsgált társadalmi jellemzőkről is sokkal kedvezőtlenebb véleményt alkottak a többiekhez képest. Ez megerősíti, hogy a külföldi munkavállalás egyik motivációja lehet a hazai környezettel kapcsolatos érzékelt negatív helyzetkép (úgynevezett push tényező), tehát a külföldi munkavállalástól várt magas fizetés vonzó hatása (úgynevezett pull tényező) mellett a magyar környezetről alkotott vélemény is befolyásolhatja a külföldi munkavállalási szándékot. Ezzel éppen ellentétesen látják a vizsgált tényezőket azok a fiatalok, akik a közszférában képzelik el pályájukat. Az ő bizalmi szintjük és magyar társadalomról alkotott véleményük is számottevően kedvezőbb.

Összefoglalva az eredmények alapján kimutatható, hogy a fiatal felnőttek komoly problémaként érzékelik a magyar társadalomban a bizalomhiányt, a társadalom széthúzását és a zárkózottságot. A bizalom mélyebb elemzése azt mutatja, hogy a rendvédelmi szervek élvezik a legnagyobb támogatottságot a felmérésben részt vevők részéről, míg az egészségügyi rendszerrel és az online médiával kapcsolatban alacsony bizalmi szint mérhető. A nemzetközi adatok alapján az átlagos társadalmi bizalom igen alacsony Magyarországon, így a fiatalokra jellemző alacsony bizalmi szint nem életkori vagy egyéb jellemzőből fakadó tulajdonság, hanem a vizsgált tényezők általános érvényűek a magyar társadalomra nézve.

Függelék. A statisztikai vizsgálatok eredménytáblázatai

1. függelék. A nemek közötti eltérések vizsgálata a sikerességgel kapcsolatos értékrendben (a Mann–Whitney-próba alapján)

	Nem	n	Rangszámok	Rangszámok összege
Jó kapcsolatok	Férfi	63	104,8	6 604,5
	Nő	132	94,7	12 505,5
	Összesen	195		
Családi védőháló	Férfi	63	88,7	5 587,0
	Nő	132	102,4	13 523,0
	Összesen	195		
Tudás	Férfi	63	95,3	6 004,0
	Nő	132	99,3	13 106,0
	Összesen	195		
Anyagi helyzet	Férfi	63	90,1	5 674,0
	Nő	132	101,8	13 436,0
	Összesen	195		
Lakhely	Férfi	63	100,0	6 297,0
	Nő	132	97,1	12 813,0
	Összesen	195		
Szorgalom	Férfi	63	93,2	5 874,5
	Nő	132	100,3	13 235,5
	Összesen	195		
Kreativitás, önálló gondolkodás	Férfi	63	104,6	6 591,5
	Nő	132	94,8	12 518,5
	Összesen	195		
A vezetőkkel szembeni lojalitás	Férfi	63	92,8	5 845,5
	Nő	132	100,5	13 264,5
	Összesen	195		

Sikeresség tényezői	Mann–Whitney U	Wilcoxon W	Z	p-érték
Jó kapcsolatok	3 727,5	12 505,5	–1,428	0,153
Családi védőháló	3 571,0	5 587,0	–1,771	0,077
Tudás	3 988,0	6 004,0	–0,506	0,613
Anyagi helyzet	3 658,0	5 674,0	–1,454	0,146
Lakhely	4 035,0	12 813,0	–0,350	0,726
Szorgalom	3 858,5	5 874,5	–0,928	0,353
Kreativitás, önálló gondolkodás	3 740,5	12 518,5	–1,301	0,193
A vezetőkkel szembeni lojalitás	3 829,5	5 845,5	–0,943	0,346

2. függelék. A korcsoportok közötti eltérések vizsgálata a sikerességgel kapcsolatos értékrendben (a Kruskal–Wallis-próba alapján)

Korcsoport		n	Rangszámok átlaga
Jó kapcsolatok	22 évnél fiatalabb	103	95,85
	22–25 év	55	94,31
	25 évnél idősebb	37	109,46
	Összesen	195	
Családi védőháló	22 évnél fiatalabb	103	94,34
	22–25 év	55	98,90
	25 évnél idősebb	37	106,84
	Összesen	195	
Tudás	22 évnél fiatalabb	103	104,02
	22–25 év	55	90,05
	25 évnél idősebb	37	93,07
	Összesen	195	
Anyagi helyzet	22 évnél fiatalabb	103	98,91
	22–25 év	55	103,55
	25 évnél idősebb	37	87,20
	Összesen	195	
Lakhely	22 évnél fiatalabb	103	103,08
	22–25 év	55	91,75
	25 évnél idősebb	37	93,14
	Összesen	195	

Korcsoport		n	Rangszámok átlaga
Szorgalom	22 évnél fiatalabb	103	100,59
	22–25 év	55	96,22
	25 évnél idősebb	37	93,45
	Összesen	195	
Kreativitás, önálló gondolkodás	22 évnél fiatalabb	103	97,64
	22–25 év	55	94,31
	25 évnél idősebb	37	104,50
	Összesen	195	
A vezetőkkel szembeni lojalitás	22 évnél fiatalabb	103	104,63
	22–25 év	55	94,55
	25 évnél idősebb	37	84,68
	Összesen	195	

Sikeresség tényezői	Kruskal–Wallis H	df	p-érték
Jó kapcsolatok	2,854	2	0,240
Családi védőháló	1,673	2	0,433
Tudás	3,068	2	0,216
Anyagi helyzet	2,200	2	0,333
Lakhely	1,963	2	0,375
Szorgalom	0,669	2	0,716
Kreativitás, önálló gondolkodás	0,964	2	0,618
A vezetőkkel szembeni lojalitás	4,123	2	0,127

3. függelék. A tanulmányok szintje közötti eltérések vizsgálata a sikerességgel kapcsolatos értékrendben (a Mann–Whitney-próba alapján)

Jelenleg melyik szinten tanul?		n	Rangszámok átlaga	Rangszámok összege
Jó kapcsolatok	középfokú oktatás	77	98,3	7 572,0
	felsőoktatás	118	97,8	11 538,0
	Összesen	195		
Családi védőháló	középfokú oktatás	77	104,1	8 019,0
	felsőoktatás	118	94,0	11 091,0
	Összesen	195		

Jelenleg melyik szinten tanul?		n	Rangszámok átlaga	Rangszámok összege
Tudás	középfokú oktatás	77	107,0	8 236,0
	felsőoktatás	118	92,2	10 874,0
	Összesen	195		
Anyagi helyzet	középfokú oktatás	77	99,0	7 620,0
	felsőoktatás	118	97,4	11 490,0
	Összesen	195		
Lakhely	középfokú oktatás	77	105,7	8 135,5
	felsőoktatás	118	93,0	10 974,5
	Összesen	195		
Szorgalom	középfokú oktatás	77	101,5	7 813,0
	felsőoktatás	118	95,7	11 297,0
	Összesen	195		
Kreativitás, önálló gondolkodás	középfokú oktatás	77	97,4	7 496,5
	felsőoktatás	118	98,4	11 613,5
	Összesen	195		
A vezetőkkal szembeni lojalitás	középfokú oktatás	77	107,3	8 262,0
	felsőoktatás	118	91,9	10 848,0
	Összesen	195		

Sikeresség tényezői	Mann– Whitney U	Wilcoxon W	Z	p-érték
Jó kapcsolatok	4 517,0	11 538,0	–0,083	0,934
Családi védőháló	4 070,0	11 091,0	–1,365	0,172
Tudás	3 853,0	10 874,0	–1,966	0,049
Anyagi helyzet	4 469,0	11 490,0	–0,206	0,837
Lakhely	3 953,5	10 974,5	–1,605	0,108
Szorgalom	4 276,0	11 297,0	–0,792	0,428
Kreativitás, önálló gondolkodás	4 493,5	7 496,5	–0,148	0,883
A vezetőkkal szembeni lojalitás	3 827,0	10 848,0	–1,965	0,049

4. függelék. A nemek közötti eltérések vizsgálata a boldogsággal kapcsolatos értékrendben (a Mann–Whitney-próba alapján)

Nem		n	Rangszámok átlaga	Rangszámok összege
Ház, lakás	Férfi	63	91,7	5 774,0
	Nő	130	99,6	12 947,0
	Összesen	193		
Autó	Férfi	63	98,0	6 176,0
	Nő	130	96,5	12 545,0
	Összesen	193		
Vagyoni, magas jövedelem	Férfi	63	97,2	6 122,5
	Nő	130	96,9	12 598,5
	Összesen	193		
Boldog család	Férfi	63	91,3	5 753,0
	Nő	130	99,8	12 968,0
	Összesen	193		
Sok gyermek	Férfi	63	98,1	6 178,0
	Nő	130	96,5	12 543,0
	Összesen	193		
Siker a munkahelyen	Férfi	63	97,1	6 117,5
	Nő	130	97,0	12 603,5
	Összesen	193		

Boldogság tényezői	Mann–Whitney U	Wilcoxon W	Z	p-érték
Ház, lakás	3 758,0	5 774,0	–1,011	0,312
Autó	4 030,0	12 545,0	–0,185	0,854
Vagyoni, magas jövedelem	4 083,5	12 598,5	–0,034	0,973
Boldog család	3 737,0	5 753,0	–1,785	0,074
Sok gyermek	4 028,0	12 543,0	–0,190	0,850
Siker a munkahelyen	4 088,5	12 603,5	–0,020	0,984

5. függelék. A korcsoportok közötti eltérések vizsgálata a boldogsággal kapcsolatos értékrendben (a Kruskal–Wallis-próba alapján)

Korcsoport		N	Rangszámok átlaga
Ház, lakás	22 évnél fiatalabb	101	101,12
	22–25 év	55	101,26
	25 évnél idősebb	37	79,41
	Összesen	193	
Autó	22 évnél fiatalabb	101	96,60
	22–25 év	55	108,26
	25 évnél idősebb	37	81,35
	Összesen	193	
Vagyon, magas jövedelem	22 évnél fiatalabb	101	101,02
	22–25 év	55	99,80
	25 évnél idősebb	37	81,85
	Összesen	193	
Boldog család	22 évnél fiatalabb	101	97,42
	22–25 év	55	95,86
	25 évnél idősebb	37	97,54
	Összesen	193	
Sok gyermek	22 évnél fiatalabb	101	89,07
	22–25 év	55	102,75
	25 évnél idősebb	37	110,08
	Összesen	193	
Siker a munkahelyen	22 évnél fiatalabb	101	105,11
	22–25 év	55	88,45
	25 évnél idősebb	37	87,55
	Összesen	193	

Boldogság tényezői	Kruskal–Wallis H	df	p-érték
Ház, lakás	5,411	2	0,067
Autó	5,495	2	0,064
Vagyon, magas jövedelem	3,921	2	0,141
Boldog család	0,105	2	0,949
Sok gyermek	4,922	2	0,085
Siker a munkahelyen	5,730	2	0,057

6. függelék. A tanulmányok szintje közötti eltérések vizsgálata a boldogsággal kapcsolatos értékrendben (a Mann–Whitney-próba alapján)

Jelenleg melyik szinten tanul?		N	Rangszámok átlaga	Rangszámok összege
Ház, lakás	középfokú oktatás	76	111,3	8 460,0
	felsőoktatás	117	87,7	10 261,0
	Összesen	193		
Autó	középfokú oktatás	76	101,8	7 736,0
	felsőoktatás	117	93,9	10 985,0
	Összesen	193		
Vagyoni, magas jövedelem	középfokú oktatás	76	103,9	7 899,5
	felsőoktatás	117	92,5	10 821,5
	Összesen	193		
Boldog család	középfokú oktatás	76	96,5	7 336,0
	felsőoktatás	117	97,3	11 385,0
	Összesen	193		
Sok gyermek	középfokú oktatás	76	84,3	6 404,5
	felsőoktatás	117	105,3	12 316,5
	Összesen	193		
Siker a munkahelyen	középfokú oktatás	76	104,2	7 921,0
	felsőoktatás	117	92,3	10 800,0
	Összesen	193		

Boldogság tényezői	Mann–Whitney U	Wilcoxon W	Z	p-érték
Ház, lakás	3 358,0	10 261,0	–3,132	0,002
Autó	4 082,0	10 985,0	–0,992	0,321
Vagyoni, magas jövedelem	3 918,5	10 821,5	–1,498	0,134
Boldog család	4 410,0	7 336,0	–0,172	0,863
Sok gyermek	3 478,5	6 404,5	–2,626	0,009
Siker a munkahelyen	3 897,0	10 800,0	–1,638	0,101

7. függelék. Az előnyben részesített munkahelyek szerint képzett csoportok közötti eltérések vizsgálata a sikerességgel kapcsolatos értékrendben (a Kruskal–Wallis-próba alapján)

Hol dolgozna legszívesebben?		N	Rangsámok átlaga
Jó kapcsolatok	Multinacionális cégnél	53	100,83
	Magyar kis- vagy nagyvállalatnál	26	94,00
	Saját vállalkozást indítanék	61	94,65
	Közszférában	19	83,92
	Külföldön	28	86,50
	Összesen	187	
Családi védőháló	Multinacionális cégnél	53	100,67
	Magyar kis- vagy nagyvállalatnál	26	101,00
	Saját vállalkozást indítanék	61	88,44
	Közszférában	19	90,32
	Külföldön	28	89,48
	Összesen	187	
Tudás	Multinacionális cégnél	53	99,88
	Magyar kis- vagy nagyvállalatnál	26	98,71
	Saját vállalkozást indítanék	61	90,34
	Közszférában	19	95,32
	Külföldön	28	85,59
	Összesen	187	
Anyagi helyzet	Multinacionális cégnél	53	105,49
	Magyar kis- vagy nagyvállalatnál	26	88,85
	Saját vállalkozást indítanék	61	91,81
	Közszférában	19	85,34
	Külföldön	28	87,68
	Összesen	187	
Lakhely	Multinacionális cégnél	53	97,55
	Magyar kis- vagy nagyvállalatnál	26	115,94
	Saját vállalkozást indítanék	61	82,16
	Közszférában	19	103,53
	Külföldön	28	86,23
	Összesen	187	

Hol dolgozna legszívesebben?		N	Rangszáмок átlaga
Szorgalom	Multinacionális cégnél	53	98,07
	Magyar kis- vagy nagyvállalatnál	26	90,50
	Saját vállalkozást indítanék	61	91,43
	Közszférában	19	95,58
	Külföldön	28	94,07
	Összesen	187	
Kreativitás, önálló gondolkodás	Multinacionális cégnél	53	103,32
	Magyar kis- vagy nagyvállalatnál	26	93,31
	Saját vállalkozást indítanék	61	90,93
	Közszférában	19	75,42
	Külföldön	28	96,30
	Összesen	187	
A vezetőkkel szembeni lojalitás	Multinacionális cégnél	53	104,44
	Magyar kis- vagy nagyvállalatnál	26	90,63
	Saját vállalkozást indítanék	61	89,46
	Közszférában	19	106,63
	Külföldön	28	78,68
	Összesen	187	

Sikeresség tényezői	Kruskal–Wallis H	df	p-érték
Jó kapcsolatok	3,020	4	0,555
Családi védőháló	2,657	4	0,617
Tudás	2,149	4	0,708
Anyagi helyzet	4,125	4	0,389
Lakhely	9,434	4	0,051
Szorgalom	0,732	4	0,947
Kreativitás, önálló gondolkodás	5,320	4	0,256
A vezetőkkel szembeni lojalitás	6,471	4	0,167

8. függelék. Az előnyben részesített munkahelyek szerint képzett csoportok közötti eltérések vizsgálata a boldogsággal kapcsolatos értékrendben (a Kruskal–Wallis-próba alapján)

Hol dolgozna legszívesebben?		N	Rangsámok átlaga
Ház, lakás	Multinacionális cégnél	53	90,51
	Magyar kis- vagy nagyvállalatnál	25	94,54
	Saját vállalkozást indítanék	60	89,63
	Közszférában	19	104,74
	Külföldön	28	95,59
	Összesen	185	
Autó	Multinacionális cégnél	53	86,60
	Magyar kis- vagy nagyvállalatnál	25	90,46
	Saját vállalkozást indítanék	60	99,49
	Közszférában	19	88,37
	Külföldön	28	96,61
	Összesen	185	
Vagyon, magas jövedelem	Multinacionális cégnél	53	95,86
	Magyar kis- vagy nagyvállalatnál	25	85,72
	Saját vállalkozást indítanék	60	89,95
	Közszférában	19	83,37
	Külföldön	28	107,16
	Összesen	185	
Boldog család	Multinacionális cégnél	53	93,44
	Magyar kis- vagy nagyvállalatnál	25	100,42
	Saját vállalkozást indítanék	60	93,34
	Közszférában	19	89,26
	Külföldön	28	87,34
	Összesen	185	
Sok gyermek	Multinacionális cégnél	53	95,61
	Magyar kis- vagy nagyvállalatnál	25	97,22
	Saját vállalkozást indítanék	60	97,10
	Közszférában	19	85,79
	Külföldön	28	80,39
	Összesen	185	

Hol dolgozna legszívesebben?		N	Rangsámok átlaga
Siker a munkahelyen	Multinacionális cégnél	53	97,93
	Magyar kis- vagy nagyvállalatnál	25	98,28
	Saját vállalkozást indítanék	60	87,82
	Közszférában	19	91,24
	Külföldön	28	91,25
	Összesen	185	

	Kruskal– Wallis H	df	p-érték
Ház, lakás	1,609	4	0,807
Autó	2,096	4	0,718
Vagyon, magas jövedelem	3,915	4	0,418
Boldog család	2,827	4	0,587
Sok gyermek	2,679	4	0,613
Siker a munkahelyen	1,672	4	0,796

1. melléklet: A felmérés kérdőíve

Tisztelt Válaszadó!

Kutatásunk a Nemzeti Közszoigálati Egyetem Ludovika Kiemelt Kutatóműhelyében valósul meg, amelyben a magyar gazdasági és társadalmi versenyképesség javításának lehetőségeit vizsgáljuk. Ennek keretében szeretnénk megismerni az Ön véleményét is a kérdőívben szereplő témákról. Kérjük, segítse kutatásunkat az alábbi kérdések megválaszolásával!

A válaszadás anonim, amennyiben azonban szeretne értesülni felmérésünk eredményéről, kérjük adja meg e-mail-címét a kérdőív végén. Nagyon szépen köszönjük segítségét!

Dr. Csath Magdolna egyetemi tanár

Az Ön neve: ☐ nő ☐ férfi

Az Ön életkora: év

Jelenleg melyik szinten tanul: ☐ középfokú oktatás ☐ felsőoktatás

1. Kérjük, adjon meg 3 olyan jellemzőt, amelyek Ön szerint az alábbi személyeket jellemzik!

– egy tipikus magyar vállalkozó: _____

– egy átlagos magyar ember: _____

– egy tipikus magyar vezető: _____

2. Kérjük, jelölje X-szel, hogy az alábbiak közül hol dolgozna legszívesebben!

- ☐ Multinacionális cégnél
☐ Magyar nagyvállalatnál
☐ Magyar kisvállalatnál
☐ Saját vállalkozást szeretnék indítani
☐ Állami intézménynél
☐ Önkormányzatnál
☐ Nonprofit, civil szervezetnél
☐ Külföldön dolgoznék
☐ Egyéb, éspedig: _____

3. Kérjük, értékelje az alábbi szempontokat aszerint, hogy az adott elem mennyire fontos a boldog és sikeres élethez! (1 = legkevésbé fontos, 5 = leginkább fontos)

- ☐ jó kapcsolatok
☐ családi védőháló
☐ tudás
☐ anyagi helyzet
☐ lakhely
☐ szorgalom
☐ kreativitás, önálló gondolkodás
☐ a vezetőkkel szembeni lojalitás
☐ egyéb, éspedig: _____

4. Hogyan jellemezné a magyar társadalmat az alábbi fogalom párok mentén? Kérjük, karikázza be a megfelelő számot!

Negatív tényező	Alacsony szint			Magas szint		Pozitív tényező
bezárkózás	1	2	3	4	5	nyitottság
széthúzás	1	2	3	4	5	összetartás
sodródás	1	2	3	4	5	tudatos cselekvés
felelőtlenység	1	2	3	4	5	felelősség
lemaradás	1	2	3	4	5	fejlődés
elszigetelődés	1	2	3	4	5	együttműködés
kockázatkerülés	1	2	3	4	5	vállalkozószellem
bizalmatlanság	1	2	3	4	5	erős bizalom
gyűlölet	1	2	3	4	5	szeretet
egyenlőtlen esélyek	1	2	3	4	5	esélyegyenlőség

5. Kérjük, értékelje az alábbi szempontokat aszerint, hogy azok mennyire fontosak az Ön boldogságához! (1 = legkevésbé fontos, 5 = leginkább fontos)

- ☐ ház, lakás
☐ autó
☐ vagyon, magas jövedelem
☐ boldog család
☐ sok gyermek
☐ siker a munkahelyen
☐ egyéb, éspedig: _____

6. Kérjük, értékelje az alábbi szempontokat aszerint, hogy azok Önnek mennyire fontosak a munkavállalás szempontjából! (1 = legkevésbé fontos, 5 = leginkább fontos)

- ☐ jó fizetés
- ☐ biztos munka
- ☐ jó munkatársak
- ☐ élvezetes, érdekes, kreatív munka
- ☐ a munka és a képességek összhangja
- ☐ rugalmas munkaidő
- ☐ hosszú szabadság
- ☐ egyéb, éspedig: _____

7. Kérjük, értékelje, hogy Ön milyen mértékben bízik meg a következő személyekben, intézményekben! (1 = egyáltalán nem bízom benne, 5 = teljes mértékben)

- ☐ oktatási rendszer
- ☐ osztálytársak, csoporttársak
- ☐ szomszédok
- ☐ rendőrség
- ☐ egészségügyi rendszer
- ☐ igazságszolgáltatás
- ☐ média

Köszönjük, hogy válaszával segítette munkánkat!
E-mail-cím (ha szeretne értesülni a kutatás eredményéről):